

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Heidi Simelius

Musikaalikappaleiden suomentaminen

Musikaalikappaleiden suomentamisen haasteita,
erityisesti laulajan ja laulunkirjoittajan näkökulmasta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Muusikko (AMK)

Musiikin tutkinto

Opinnäytetyö

16.5.2019

Tekijä(t) Otsikko	Heidi Simelius Musikaalikappaleiden suomentaminen
Sivumäärä Aika	47 sivua 16.5.2019
Tutkinto	Muusikko (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Musiikki
Suuntautumisvaihtoehto	Esiintyjä
Ohjaaja(t)	Ohjaus: Jukka Väisänen, lehtori Arviointi: Marko Puro, lehtori
<p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli kääntää konsertillinen musikaalikappaleita ja tutkia kääntämisprosessissa esiintyneitä haasteita. Työssäni kerron yksityiskohtaisesti käännoistyön eri vaiheista ja tekemistäni valinnoista ja tuon esiin erityisesti laulajan ja laulukirjoittajan näkökulmat. Lähtökohtiani käännoistyössä olivat kääntää kappaleet mahdollisimman sanatarvasti, nuottikuvaa muuntelematta, tehdä niistä helposti laulettavia ja säilyttää kappaleen tunnelma ja sanoma alkuperäisen mukaisena.</p> <p>Käänsin valitsemani kymmenen kappaletta pääosin syksyllä 2018 ja esitin kappaleet päätöskonsertissani Arabiasalissa 1.4.2019. Käännoisprosessin tueksi tutkin kääntämisestä kertovaa kirjallisuutta ja sovelsin saamaani tietoa omaan työhöni. Tutkin myös musikaalimusiikin erityispiirteitä sekä mitä sen laulamissa tulisi ottaa huomioon.</p> <p>Käännoistyössä usein haasteena olivat englanninkielessä yleiset, mutta suomenkielessä harvinaisemmat yksitavuiset sanat. Tämän takia jouduin tekemään joitain harkittuja muutoksia nuottikuvaan. Haasteena olivat myös kohdat, joissa jouduin laittamaan lyhyen tavun pitkälle nuotille. Jouduin pohtimaan kysymyksiä, <i>mitä kuuluu kääntää ja mitä ei</i>, kun osassa kappaleista esiintyi esim. hahmojen, tunnettujen henkilöiden ja paikkojen nimiä.</p> <p>Laulunkirjoittajan näkökulmasta tutkin, miten paljon kääntäjä saa ottaa vapauksia ja milloin on paljon tärkeämpää tuoda esille tekstin sisältö kuin esim. seurata nuottikuvaa. Pohdin laulukirjoittajan osaa sisällöntuottajana kohdissa, joissa suora suomennos ei tuota alkuperäisen kappaleen tunnelmaa.</p> <p>Laulajan näkökulmasta tavoitteena oli kääntää kappaleet niin, että niitä olisi helppo laulaa ja teksti tuntuisi luontevalta. Mahdollisuuksien mukaan pyrin kääntämään kappaleet niin, että laulaja pystyisi käyttämään alkuperäisten tekstien ja sävellyksien määräämiä laulusaundeja. Ajoittain pystyin säilyttämään myös vokaalit alkuperäisinä esim. pitkissä nuoteissa.</p> <p>Suomennettuja musikaalikappaleita on vaikeaa löytää ja niiden taso on vaihtelevaa. Toivon, että opinnäytetyöni voisi olla kääntäjille avuksi, innostaa kääntämään, nostaa tulevien käännoisten tasoa ja edistää hyvien käännoisten saatavuutta. Toivon opinnäytetyöni myös avaavan minulle työllistymismahdollisuuksia kääntäjänä.</p>	
Avainsanat	musikaalit, kääntäminen, laululyriikka, sanoitukset, laulaminen

Author(s) Title	Heidi Simelius Translating Songs from Musicals
Number of Pages Date	47 pages 16 May 2019
Degree	Bachelor of Music
Degree Programme	Music
Specialisation option	Music Performance
Instructor(s)	Jukka Väisänen, MMus Marko Puro, MMus
<p>The objectives of my thesis were to translate musical music and to study the challenges of the translation process. In this thesis I will explain in detail the different stages of the translation process and the choices I made, and I will particularly highlight the perspective of the singer and the songwriter. My starting points in translating was to translate the songs as literally as possible, without altering the musical image, to make the songs easy to sing and to retain the original moods and messages of the original songs.</p> <p>I chose ten songs and translated them mainly in the fall 2018, culminating in a performance of the songs in my final concert in Arabiasali on 1 April, 2019. In support of the translation process, I studied literature on translation, and applied the knowledge to my own work. I also studied the special features of musical music and what should be taken into account in singing it.</p> <p>In translation process, a major challenge lay often with one-syllable words, which are common in English, but less frequent in Finnish. I had to make some well-considered changes to the sheet music. Another challenge I confronted lay with putting a short word on a long note. Consequently, a question that needed to be considered was <i>What should be translated, what not?</i>, with some of the songs including names of the characters, known persons, and places. From the perspective of the songwriter, I discuss the extent to which a translator can take liberties, and situations where it is more important to bring out the content of the text than, for example, to follow the sheet music strictly. I contemplated on the particular part of a songwriter as a content producer in places where direct translation does not produce the atmosphere of the original song. From the singer's point of view, the aim was to translate the songs so that they would be easy to sing and the text would seem natural. As far as possible, I tried to translate the songs so that the singer could sing and use the sounds of the original texts and compositions. From time to time, I also succeeded in retaining the original vowel sounds, e.g. in long notes.</p> <p>Musical pieces translated into Finnish are quite rare in quantity and very varied in quality. I hope my thesis will not only help translators and inspire people to translate, but also to raise the level of future translations and rise the availability of translations. Ultimately, I also hope that my thesis will provide me with new career opportunities as a translator.</p>	
Keywords	musical, music, translation, lyrics, singing, song, songwriting

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Taustani muusikkona, laulajana ja kääntäjänä sekä innostus aiheeseen	1
1.2	Opinnäytetyöni tavoitteet ja tutkimuskysymykset	2
1.3	Työtavat ja prosessin kulku	2
2	Laululyriikan kääntäminen	3
2.1	Kääntämisen strategioita	3
2.2	Käännösten vastaanottaja ja kääntäjän oma ääni	5
2.3	Kääntämisen haasteina kvantitatiivisuus ja huumori	6
2.4	Draaman kääntäminen ja sen yhteys musikaalikappaleiden kääntämiseen	7
3	Musikaalimusiikki tyylilajina	8
4	Musikaalimusiikin laulaminen ja esittäminen	9
5	Kääntämäni kappaleet – suomen ja englannin kieliset tekstit	11
5.1	I Remember – Evening Primrose	11
5.2	I’m Not Afraid of Anything – Songs for a New World	12
5.3	Just One Step – Songs for a New World	14
5.4	Some things are meant to be – Little Women	16
5.5	Pretty Funny – Dogfight	17
5.6	I’m A Woman – Smokey Joes Café	18
5.7	Diva’s lament (What Ever Happened to My Part) –Spamalot	20
5.8	I know The Truth – Aida	21
5.9	Bad Idea – Waitress	22
5.10	One Night Only – Dreamgirls	23
6	Kääntämisprosessissa esiintyneitä haasteita	24
6.1	Yksitavuisten sanojen ongelma ja nuottikuvan harkittu muuntelu	24
6.2	Lyhyt tavu pitkällä nuotilla	27
6.3	Mitä kuuluu kääntää, mitä ei?	28
6.4	Haasteita laulunkirjoittajan näkökulmasta	31
6.5	Haasteita laulajan näkökulmasta	35
7	Some things are meant to be – käännöksiä vertaillen ja kääntämisen haasteiden pohdintaa	37
7.1	Yksitavuiset sanat ja melodian tarkka seuraaminen	37

7.2	Riimien tärkeys ja fraasi-ajatus	39
7.3	Sisällön tarkka seuraaminen ja toisto	40
8	Konsertti ja palaute	41
9	Yhteenveto ja pohdinta	44
10	Lähteet	47

1 Johdanto

1.1 Taustani muusikkona, laulajana ja kääntäjänä sekä innostus aiheeseen

Innostukseni musikaalikappaleiden kääntämiseen lähti siitä tosiasiasta, että suomenkielille käännettyjä musikaalikappaleita on vaikeaa löytää. Tarvitsin suomenkielisen musikaalikappaleen eräälle kurssille, enkä löytänyt mieleistäni, joten päätin kääntää kappaleen itse. Suomessa toki käännetään paljon musikaaleja, mutta käännökset eivät ole yleisessä jaossa. Suomessa käännösten taso on mielestäni myös hyvin vaihtelevaa. Minua innosti ajatus laajentaa osaamistani ja työllistymismahdollisuuksiani ryhtymällä kääntämään musikaalikappaleita. Toivon, että tulevaisuudessa käännoiksiäni kuultaisiin myös ammattiteattereissa, ja että pääsisin kääntämään kokonaisia musikaaleja.

Olin vaihto-opinnoissa Englannissa Falmouth University:ssä lukuvuoden 2017-2018 ja se kokemus oli vahva vaikuttaja valitessani aihetta opinnäytetyölleni. Englannissa olin mukana yliopiston musikaaliteatteriryhmässä, jonka kanssa esitimme *Spring Awakening* -musikaalin. Kävin myös katsomassa useita musikaaleja vaihtovuoteni aikana. Yliopiston kirjastosta löysin paljon musikaalinuottikirjoja ja niitä selailemalla löysin monia minulle entuudestaan vieraita kappaleita. Päätötkonsertissani kuulluista kappaleista kolme löytyi juuri näistä kirjoista. Vaihtovuodesta oli suuri hyöty myös itse kääntämisprosessiin. Vuoden aikana sanavarastoni karttui ja englanninkielen ymmärrykseni parani. Uskon, että vaihtovuoden ansiosta osaan lukea paremmin myös rivien väleistä ja löytää mitä kappaleessa todella tarkoitetaan.

Kun mietin suhdettani kääntämiseen ja laulujen teksteihin, on mielestäni tarpeellista mainita, että en ole taustaltani kääntäjä vaan laulunkirjoittaja. Koen, että laulunkirjoittajana osaan ottaa huomioon myös kappaleiden tunnelman, enkä tuota vain suoraa käännoä. Mielestäni musikaalimusiikissa usein tärkeämpää kuin suora käännoä, on se mitä tunteita kappale herättää. Laulunkirjoittajana uskallan tarpeen vaatiessa luoda myös hienman uutta sisältöä annettujen raamien sisällä. Koen, että joskus täysin suora käännoä ei suomeksi tuota samaa tunnetta ja esim. joissain tilanteissa kappaleessa esiintyvää sanaa tai ilmaisua ei suomenkielestä löydy ja silloin tarvitaan laulunkirjoittajan taitoja.

Isäni, joka on työkseen laulunkirjoittaja, on opastanut minua lapsesta lähtien laulunkirjoituksen saloihin. Niin kuin yhteislauluissa, joita isäni erityisesti kirjoittaa, on minulle aina ollut tärkeää riimit, sanarytmit ja sanojen painot. Käännösten tekemisessä läsnä on ollut

juurikin tämä tekstien tekninen puoli ja se käännöstyössä minua erityisesti kiehtookin. Käännöksiä tehdessä sisältö on jo annettu valmiiksi, samoin kuin melodia ja rytmi, jonka mukaan tekstin tulee kulkea. Kääntäjän työ on siis hyvinkin teknistä, koska raamit ovat niin tarkat, mutta toisaalta annettujen raamien sisällä saa ja pitää olla hyvinkin luova.

Esitin valmiit käännökset konsertissa 1.4.2019, joka oli minun muusikon ja laulajan opin-
tojeni viimeinen tutkintoni eli päättökonserttini. Tästä syystä konsertin ohjelmiston täytyi
myös laulullisesti olla haastavaa sekä vaihtelevaa, jotta pystyin tutkinnossa näyttämään
osaamistani eri lauluteknisissä asioissa. Valitessani käännettäviä kappaleita, yritin löytää
paljon eri tempoisia ja eri aihepiireistä olevia kappaleita, jotta konserttikokonaisuudesta
tulisi mahdollisimman monipuolinen ja kuuntelijalle mielenkiintoinen. Halusin myös näyt-
tää erityisosaamistani laulujen kautta näyttelemisessä, joten yritin valita kappaleita, jotka
on kirjoitettu keskenään erilaisille hahmoille.

Käännöksiini on vaikuttanut oleellisesti myös laulettavuus eli laulajan näkökulma. Laula-
jana pystyin ottamaan huomioon asioita, joita muut kääntäjät eivät välttämättä huomaa
ajatella, esim. mikä vokaali on helppo laulaa korkeassa äänessä.

1.2 Opinnäytetyöni tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tavoitteenani oli kääntää konsertillinen musikaalikappaleita ja luoda itselleni mielekäs
ohjelmisto laulajana. Lähtökohtiani käännöstyössä olivat kääntää kappaleet mahdolli-
simman sanatarkasti, nuottikuvaa muuntelematta, tehdä niistä helposti laulettavia ja säi-
lyttää kappaleen tunnelma ja sanoma alkuperäisen mukaisena.

Opinnäytetyössäni pyrin kertomaan lukijalle millaisia ongelmia ja haasteita kohtasin mu-
sikaalikappaleita kääntäessäni. Kerron eri vaiheista ja valinnoista, joita tein kääntämis-
prosessin aikana. Opinnäytetyössäni tuon esiin erityisesti laulajan ja laulunkirjoittajan
näkökulman käänösprosessissa.

1.3 Työtavat ja prosessin kulku

Jokaisen musikaalikappaleen kohdalla aloitin työskentelyn hankkimalla kyseisestä kap-
paleesta laadukkaan nuotin. Fyysisiä nuotteja löysin kirjastoista ja käytin niiden skan-
naamiseen TinyScan-nimistä sovellusta tabletillani. Tabletillani käytin ForScore-nimistä
sovellusta, johon latsin kaikki musikaalinuotit ja tällä sovelluksella pystyin tekemään

muistiinpanoja nuotteihin ja kirjoittamaan käännökset suoraan nuottikuvaan. Tällä tavalla alkuperäinen teksti, nuottikuva sekä suomennokseni olivat koko ajan näkyvillä yhtä aikaa ja samassa dokumentissa.

Kappaleiden kääntäminen sijoittui ajallisesti pitkälle ajalle: Ensimmäisen konserttiin tulleen käännöksen tein jo vuonna 2016, mutta suurimman osan työstä tein syksyn 2018 aikana. Kevään 2019 aikana kasasin yhtyeen päättökonserttiani varten, konsertti harjoiteltiin maaliskuussa ja esitys oli 1.4.2019 Arabiasalissa.

2 Laululyriikan kääntäminen

Tutkin kääntämisprosessia ja opinnäytetyötäni varten paljon erilaista kirjallisuutta kääntämiseen liittyen. Laululyriikan ja erityisesti musikaalimusiikin kääntämisestä kirjoitettua materiaalia en löytänyt, mutta koin, että yleisesti kääntämisestä kertovat kirjat ja niiden antama tieto oli sovellettavissa myös laululyriikan kääntämiseen. Niin kuin Reiss ja Vermeer kirjoittavat kirjassaan *Mitä kääntäminen on* (1986) ”kaiken kääntämisen lähtökohdaksi on aikaisemmin tuotettu lähdeteksti, ja kaikki kääntäminen johtaa toista kulttuuria varten luotuun kohdetekstiin”, ja tämä pätee mielestäni yhtä lailla laululyriikan kääntämisessä. (Reiss ja Vermeer 1986,13.) Runouden kääntämisestä löytyi kirjallisuutta, jota erityisesti käytin työssäni avuksi, sillä laululyriikka, ja näin myös musikaalimusiikki, on mielestäni lähellä runoutta, koska siinä käytetään yhtä lailla esim. riimejä ja runomittaa.

2.1 Kääntämisen strategioita

Susan Bassnett esittelee kirjassaan *Teoksesta toiseen: Johdatus kirjallisuuden kääntämiseen* (1995) André Lefeveren teoksen *Translating Poetry* (1975) ja hänen seitsemän eri strategiaansa runouden kääntämiseen. Käytin osaa näistä strategioista myös kappaleiden kääntämisessä, mutta mikään niistä ei yksinään tuottanut haluttua tulosta, vaan jouduin yhdistelemään niitä. Bassnett mainitseekin Anna Cluysenaarin huomioineen kirjassaan *Introduction to Literary Stylistics* (1976), että näiden kyseisten strategioiden puutteet johtavat siihen, että runossa korostuu liiallisesti yksi tai useampi elementti, jolloin kokonaisuus kärsii. (Bassnett 1995, 101-102.)

Yksi näistä Lefeveren strategioista on *sanatarkka kääntäminen* ja se on ollut vahvasti pohjana omissa käänöksissäni, sillä tarkoitukseni on ollut tuottaa mahdollisimman alkuperäistä tekstiä noudattavia käänöksiä. Kääntäjänä minun tuli mielestäni suhtautua alkuperäisiin teksteihin niin, että jokainen sana on kirjoitettu tarkoituksella. Tämä strategia toi kuitenkin monta ongelmaa, kuten tekstin sisällön mahduttamisen annettuun nuottikuvaan. (Bassnett 1995, 101-102.)

Lefeveren toinen strategia on *runomittakääntäminen*, joka tarkoittaa, että kääntämisessä seurataan tarkasti muotoa, johon runo on kirjoitettu ja pyritään esimerkiksi pitämään säkeiden tavumäärät alkuperäistä vastaavina. Laululyriikan kääntämisen yhteydessä tämä strategia voisi tarkoittaa nuottikuvan tarkkaa seuraamista ja se oli myös yksi tavoitteistani, joten tämä strategia oli vahvasti käytössäni. Käännösprosessissa piti ottaa huomioon myös Lefeveren strategia *riimikääntäminen*, sillä joka kappale rakentui myös riimipareista, jotka tahdoin säilyttää käänöksissäni mahdollisuuksien mukaan. (Bassnett 1995, 101-102.)

Joskus muiden strategioiden edelle meni kuitenkin strategia *tulkinta*, sillä joissain kappaleissa koin kaikkia teknisiä asioita tärkeämmäksi kääntää kappaleen tunnelma. Tällaisissa kohdissa kappaleen tunnelma ei välittynyt kääntämällä tekstiä suoraan, vaan jouduin laulunkirjoittajan näkökulmasta tulkitsemaan tekstiä ja luomaan kappaleeseen uutta sisältöä. Tällaisissa kappaleissa teksti oli usein hyvin kuvailevaa ja runomaista. Tätä strategiaa käytin myös esim. sanontojen kohdalla, jos niille ei löytynyt suomenkielistä vastinetta. (Bassnett 1995, 101-102.)

Foneeminen kääntäminen eli lähtökielen ääntöasun toistaminen oli strategiana käytössäni vain niissä kohdissa, kun laulajan näkökulmasta kappaleita tarkastellessani koin tärkeänä käyttää käänöksessäni sellaista vokaalia, joka säilyttää laulajan äänenlaadun samanlaisena kuin alkuperäisessä teoksessa on tarkoitettu. Tämä oli tärkeää erityisesti korkeissa ja pitkissä nuoteissa, joita voi olla selvästi vaikeampaa laulaa tietyillä vokaaleilla. Luvussa 6.5. *Haasteita laulajan näkökulmasta kirjoitan* esimerkiksi tästä. (Bassnett 1995, 101-102.)

2.2 Käännösten vastaanottaja ja kääntäjän oma ääni

Kirjassa *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen* Toini Rahtu kirjoittaa artikkelissaan *Tekstilaji on työkalu*, siitä kuinka ”tekstistä riippumaton vastaanottaja on se psykofyysinen ihminen, joka tekstin lukee tai kuulee.” Rahtu kirjoittaa, että vaikka kirjailija ei useinkaan tiedä, keitä lopulta osuu tekstin vastaanottajiksi, tekstiin jää jälkiä siitä, kuka kirjailijan mielestä on tekstin todennäköinen lukija. (Rahtu 2011, 18.) Kääntäjänä olen yrittänyt ottaa huomioon sen, kenelle alkuperäisen laulun kirjoittaja on kirjoittanut tekstinsä. Rahtu kirjoittaa myös, että lähtö- ja tulokulttuurin poiketessa toisistaan paljon, voi olla, että ”alkutekstiin kirjoittanut vastaanottaja ei vastaakaan käännöksen psykofyysistä vastaanottajaa”. (Rahtu 2011, 24.) Olen tiedostanut sen, että olen kääntänyt tekstin eri yleisölle kuin alkuperäisen tekstin kirjoittaja; Olen kääntänyt tekstin suomenkieliseen yleisölle Suomessa. Tämän olen ottanut huomioon kohdissa, joissa olen joutunut päättämään, kuinka paljon muuttaa tekstiä kohdeyleisölle sopivammaksi.

Tapani Kilpeläisen tuottamassa kirjassa *Kääntökirja, Kirjoituksia kääntämisen filosofiasta* (2007) Friedrich Schleiermacher esittää tekstissään *Eri kääntämismetodeista* kaksi mahdollista kääntämisen metodia: Kääntäjä liikuttaa lukijaa kohti kirjailijaa, tai kirjailijaa kohti lukijaa. Ensimmäisessä tapauksessa teksti yritetään kääntää niin kuin alkuperäinen kirjoittaja olisi itse kääntänyt sen kohdekielelle, eli kohdekielellä pyritään antamaan lukijalle samanlainen vaikutus, kuin se minkä hän saisi lukiessaan alkukielistä teosta. Toisessa metodissa yritetään kääntää niin kuin teksti olisi kirjoitettu suoraan kohdekielelle ja kohdekielen lukijoille. Kääntäessäni käytin molempia metodeita riippuen kappaleesta. Jos musikaalin tarinalla oli oleellista, että kappale kuvaa esim. tiettyä kulttuuria tai aikaa, lähestyin sitä Schleiermacherin ensimmäisellä metodilla. Usein kuitenkin lähestyin kappaleita käyttäen Schleiermacherin jälkimmäistä metodia ja toi kappaleet lähelle lukijaa ja lukijan kulttuuriin, koska koin sen tärkeäksi tarinan ymmärtämisen kannalta. Luvussa 6.3 *Mitä kuuluu kääntää, mitä ei?* pohdin juuri näitä ongelmia, esim. kysymystä milloin on oleellista säilyttää kappaleessa oleva kadun nimi alkuperäisenä ja milloin kääntää se vastaavaan suomenkieliseen kadun nimeen. (Schleiermacher, Kilpeläisen 2007 mukaan, 15-17.)

Samassa artikkelissa Suomi kirjoittaa, että kääntämistä on pidetty perinteisesti jäljittelevänä eikä luovana kirjoittamisena, ja että käännöksissä läsnä olevaan ”toiseen ääneen” on alettu kiinnittää huomiota vasta 1990-luvulta lähtien. Suomi mainitsee Hilikka Pekkanen väitöskirjan *The Duet between the Author and the Translator: An Analysis of*

Style through Shifts in Literary Translation ja kertoo Pekkasen kutsuvan käännöstä kirjailijan ja kääntäjän duetoksi, jossa ”kääntäjä osallistuu duettoon ikiomalla äänellään, jonka kaikki sävyt eivät ole alkuperäisestä teoksesta lähtöisin.” (Suomi 2011, 84.) Kirjassa *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen* (2011) Toini Rahtu kirjoittaa artikkelissaan *Tekstilaji on työkalu* myös kääntäjän omasta äänestä ja sanoo, että ”yksi kääntäjän työkalu on se, että hän tiedostaa kääntämisen tuovan tekstiin lisää tuottajia”, ja hän lisää, että vaikka kääntäjän tehtävä on olla lähtötekstin tuottajan intentioiden tulkki, kääntäjä on käännöstä tehdessään myös itse yksi tekstin tuottajista. (Rahtu 2011, 23.) Myös Reiss ja Vermeer kirjoittavat kirjassaan *Mitä kääntäminen on* siitä kuinka tekstin tuottajalla ja vastaanottajalla on omat yksilölliset taustansa, jotka vaikuttavat tekstin tuottamiseen ja vastaanottamiseen samoin kuin aika ja paikka. (Reiss ja Vermeer 1986, 12.) Kääntäjä tuo tekstiin vielä oman taustansa, aikansa ja paikkansa.

2.3 Kääntämisen haasteina kvantitatiivisuus ja huumori

Kirjassa *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen* (2011) Inkeri Vehmas-Lehto kirjoittaa artikkelissaan *Lähtötekstin ja käännöksen suhde kvantitatiivisesta näkökulmasta* siitä, kuinka eri tekstilajit eroavat toisistaan, ja kuinka niiden kielelliset erot ovat usein kvantitatiivisia eli määrällisiä, kuten esim. keskimääräinen virkepituus. Vehmas-Lehto pohtii, kuinka kääntäjät joutuvat haasteen eteen päättäessään seuraavatko alkuperäisen kielen tekstilajikonventioita eli yleisesti hyväksytyjä käytänteitä, vai muokkaavatko käännöksen sopivaksi tulokielen tekstilajikonventioihin. Tämä pohdinta ei varsinaisesti koskettanut minun käännöstyötäni, sillä lauluissa esim. virkkeenpituudet on annettu jo valmiiksi. Artikkelin sai minut kuitenkin miettimään sitä haastetta, minkä laulujen valmiit rytmit ja melodiat asettavat: laulut on kirjoitettu alkuperäisen kielen sanarytmiin ja sanojen pituudelle ja painoille, enkä pysty muuttamaan annettuja rytmejä suomenkieleen sopivaksi. Eli sen sijaan, että haasteena olisi ollut eri tekstilajien kvantitatiiviset erot ja tekstilajikonventiot, haasteena onkin ollut juuri suomen ja englannin kielten kvantitatiiviset erot ja niiden omat konventiot. Näistä esimerkkeinä voisin mainita esim. sanojen pituuden, jonka koen oleelliseksi kvantitatiiviseksi eroksi ja haasteeksi käännöstyössä. Kääntämässäni kappaleissa törmäsin usein ongelmaan, jossa alkuperäisessä englanninkielisessä tekstissä käytettiin paljon yksitavuisia sanoja, ja näin pienelläkin tavumäärällä pystyttiin tuomaan paljon sisältöä. Suomenkielessä sanat ovat päinvastoin usein pitkiä, ja oleellinen haaste olikin mahduttaa annettu sisältö annettuun nuottikuvaan. Näistä ongelmista kirjoitan mm. luvussa 6.1 *Yksitavuisien sanojen ongelma ja nuottikuvan harkittu muuntelu*. (Vehmas-Lehto 2011, 29.)

Kirjassa *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen* (2011) Merja Suomi käsittelee artikkelissaan *Hikkori tikkori toikki, Riimisadut ja niiden kääntäminen* riimisatuja, niiden ominaispiirteitä ja niiden kääntämisen haasteita. Haasteiksi hän nimeää mm. sanaleikit, joita on mahdotonta kääntää sananmukaisesti, sekä huumorin kääntämisen, koska se ei välttämättä toimi sellaisenaan toisessa kulttuurissa. Koen, että nämä ongelmat pätevät myös laululyriikan kääntämisessä. Opinnäytetyöni luvussa 6.4. *Haasteita laulunkirjoittajan näkökulmasta* käsittelen tähän liittyviä aiheita: esimerkkitapauksena sanaleikki kappaleessa *Pretty Funny*, jonka alkuperäisessä tekstissä käytetään sanan *Pretty* kahta eri tarkoitusta: *nätti* ja *melko*. Merja Suomi sanoo ”ei riitä, että kääntäjä hallitsee äidin-kielensä ja alkuperäisteoksen kielen eli lähdekielen: niiden lisäksi hänen on hallittava myös lyriikan tiivis ja monimerkityksinen kieli.” Tämä pätee mielestäni täysin myös laululyriikan kääntämisessä ja siihenkin tarvitaan ”runoilijan lahjoja” niin kuin Suomi kirjoittaa riimisatujen kääntämisestä. (Suomi 2011, 71-72.)

2.4 Draaman kääntäminen ja sen yhteys musikaalikappaleiden kääntämiseen

Draaman kääntämistä analysoidessaan kirjassa *Teoksesta toiseen: Johdatus kirjallisuuden kääntämiseen* (1995) Susan Bassnett mainitsee Robert Corrigan kirjoittaman artikkelin *Translating for Actors*, ja kertoo, kuinka Corrigan siinä kehottaa kääntäjää aina kuuntelemaan dialogin ääntä ja ottamaan huomioon kielen ”eleet”, poljennon, ja tauot, jotka ilmenevät, kun kirjoitettua tekstiä puhutaan. Sama pätee mielestäni myös musikaalimusiikkia kääntäessä, sillä jokainen kirjoitettu tauko, rytmi ja äänenkorkeus on tarkoitettu kuvastamaan hahmoa ja hahmon tunnetilaa, eli ne on kirjoitettu tarkoituksella ja ne tulisi siksi huomioida käännoästä tehdessä. Bassnett kirjoittaa että ”dialogin rytmi, intonaatio, äänen korkeus ja voimakkuus ovat kaikki tekstin piirteitä, jotka tekstiä esityksestä irrallaan luettaessa saattavat olla vaikeatajuisia”. Tässä kohtaa minulla on käännoäksiä tehdessä ollut apuna kappaleen nuottikuva ja esim. melodiaa seuraamalla olen ymmärtänyt paremmin tekstien sisältöä. Minulla on ollut apuna myös nuottikuvaan kirjoitetut äänenvoimakkuusmerkinnät ja esim. jos lause on merkitty laulettavaksi kovaa, on sen tunnelma eri, kuin silloin jos se olisi tarkoitus laulaa hiljaa. Tällaiset musiikilliset merkinnät ovat ohjanneet kääntämistäni, kun olen yrittänyt löytää tekstistä sen syvimmän sisällön. (Bassnett 1995, 136.)

Bassnett kirjoittaa, että näytelmäkääntäjän on otettava huomioon myös ”luontevan näyteltävyyden kriteeri” ja ymmärrettävä selvä ero ”tekstin idean ja esityksen, kirjallisen ja fyysisen välillä” (Bassnett 1995, 136). Bassnett kirjoittaa, että teksti itsessään on ”vain yksi teatteridiskurssin osa”, sillä puhuttavaksi kirjoitetun näytelmän teksti sisältää myös elekielitekstin, joka ohjaa näyttelijän liikehdintää ja tekstissä tulee huomioida myös esim. äänenpainot, intonaatio ja puheen nopeus (Bassnett 1995, 46). Nämä huomiot pätevät mielestäni yhtä lailla musikaalimusiikin kääntämiseen, sillä niin kuin draamakirjallisuus, myös musikaalimusiikki on kirjoitettu lavalle, ja se on tarkoitettu esitettäväksi, ei pelkästään luettavaksi. Minun tuli siis ottaa huomioon käänöksieni esitettävyyden, ja alkuperäisen tekstin tarjoamat auditiivinen ja visuaalinen kieli. Tässä kohtaa korostuu myös vahvasti näkökulmani laulajana tekstejä kääntäessä, ja näistä haasteista kerron opinnäytetyöni luvussa 6.4. *Haasteita laulunkirjoittajan näkökulmasta.*

3 Musikaalimusiikki tyyllilajina

Jotta pystyin kääntämään musikaalimusiikkia, minun tuli ottaa selville musikaalien ja musikaalimusiikin ominaispiirteet. Julian Woolford kertoo kirjassaan *How musicals work*, että musikaaleissa kommunikoidaan puheen, musiikin sekä liikkeen kautta ja ne luovat yhtenäisen kokonaisuuden. Musikaalin kirjoitettu osuus koostuu kolmesta elementistä: käsikirjoitus, musiikki ja laulunsanat. (Woolford 2012, 5.) Woolford kirjoittaa, että musikaaleille on tunnusomaista, että kappaleet ovat avainasemassa ja niiden kautta voidaan esim. kertoa tarinaa, kehittää hahmoja ja kommentoida tapahtumia (Woolford 2012, 245).

Minun oli kääntäjänä oleellista tietää eri musikaalien tyyllilajit, ja mihin tyyliin kääntämäni kappaleet sijoittuvat. Kirjassaan *Musical Theatre: Exploring the World Thorough Song* Tim Rice esittelee kuusi keskeistä musikaalien tyyllilajia: *Light Opera/Pperetta*, *Vaudeville/Music hall*, *Jazz*, *Book*, *Concept* ja *Pop/rock* -musikaalit (Rice 2007, 5). Kirjassa *Successful singing auditions* Gillyanne Kayes ja Jeremy Fisher jakavat musikaalit lähes samalla tavalla seitsemään kategoriaan: *the Versimo Musical*, *the Sketch Musical*, *the Tribute musical*, *the Classical Book Musical*, *the Movie Musical*, *the Concept Musical* ja *Cabaret* (Kayes ja Fisher 2002, 50-53). Julian Woolford taas esittelee kirjassaan *How musicals work*, että musikaalit voidaan jakaa jopa 11 eri tyyllilajiin (Woolford 2012, 5).

Suurin osa kääntämistäni kappaleista oli *Book-musical* tyyliä, joka tarkoittaa kirjan/tarinan/elokuvan pohjalle tehtyä musikaalia.

The Sketch Musical:ien kuvaillaan olevan sarja sketsejä ja kohtauksia ilman yhtenäistä juonta, ja jossa samat näyttelijät esittävät eri hahmoja. Tästä Kayes ja Fisher antavat esimerkiksi musikaali *Smokey Joe's Cafe*, josta olen kääntänyt kappaleen *I'm a woman* (2002, 50-53). Kyseisen kappaleen kääntäminen olikin siksi erilaista. Myös musikaalin *Song for a new world*, josta käänsin kaksi kappaletta, voisi sijoittaa tähän kategoriaan.

4 Musikaalimusiikin laulaminen ja esittäminen

Jotta pystyin kääntämään musikaalimusiikkia, selvitin mitä tulee ottaa huomioon sitä esittäessä. Musikaalikappaletta harjoitellessa Mary Hammond neuvoo kirjassaan *Thank you — that's all we need for today...* (2009) kysymään kysymyksiä kuten, missä ja milloin kappale tapahtuu ja kuka sen laulaa. Hän kehottaa tutkimaan myös mitä on tapahtunut juuri ennen kappaletta ja mitä sen jälkeen tapahtuu. (Hammond 2009, 52-53.) Woolford kirjoittaa, että pop-musiikista poiketen musikaalimusiikissa kappaleisiin vaikuttaa juoni ja hahmo, joka esittää kappaleen, ja kappaleiden sanat ovat usein yhteneväisiä musikaalin tyyli ja siinä puhutun kielen kanssa (Woolford 2012, 284). Nämä asiat olivat myös kääntäjänä minulle oleellisia, ja monessa kappaleessa nämä tiedot myös vaikuttivat käännökseeni. *I'm a woman* -kappaleessa ja sen tyylilajissa nämä asiat eivät kuitenkaan päde samalla lailla. Kappaleen esittäville hahmoilla ei ole musikaalissa suurta draaman kaarta eikä heistä kerrota paljoakaan. Kääntäjänä paneuduin siis vain kappaleen tunnelmaan ja mitä sillä halutaan viestiä.

Hammond ohjeistaa lukijaa koe-esiintymistilanteita varten. Hän listaa asioita, joita laulajan tulisi nuottikuvassa ottaa huomioon esim. onko sävellaji duuri vai molli, muuttuuko sävellaji kappaleessa ja muuttaako se kappaleen tunnelmaa, millainen kappaleen ääniala on ja minkälaisia äänenvoimakkuusmerkintöjä nuotissa on. Nämä asiat antavat laulajalle paljon informaatiota siitä, miten laulu on tarkoitettu esittää. Kääntäessäni kappaletta kiinnitin huomiota näihin samoihin asioihin, jotta käännökseni tuntuisi samalta laulaa kuin alkuperäinen teksti. Kirjassa neuvotaan tutkimaan myös kappaleen sanat tarkoin ja kiinnittämään huomiota asioihin kuten toisto ja kysymysmerkit. Nämä ohjaavat laulajan

tulkintaa, ja kappaleita kääntäessäni yritin säilyttää tällaiset tekstilliset ominaisuudet. (Hammond 2009, 54.)

Hammond kirjoittaa siitä kuinka erilaiset äänen sävyt kertovat eri tunnetiloista ja kuinka laulaja voi äänen sävyä vaihtamalla tuoda sanalle erilaisia merkityksiä (Hammond 2009, 51). Kääntäessäni kappaleita yritin löytää sanojen syvimmän merkityksen, jotta sanavallantani ohjaisivat laulajaa valitsemaan samanlaisia äänensävyjä kuin alkuperäinen teksti. Kääntäessäni lauloin kappaleita paljon, jotta tietäisin miltä niiden esittäminen tuntuu, ja kuuntelin eri versioita kappaleista, jotta kuulisin millaisia valintoja äänensävyjen ja tulkinnan suhteen on aikaisemmin tehty.

Gillyanne Kayes kirjoittaa kirjassaan *Singing and the Actor* (2000) siitä, kuinka musikaalikappaletta laulavan näyttelijän täytyy varmistaa, että yleisö kuulee sanat. Tämä ei ole vain äänenvoimakkuuskysymys. Vokaaleja laulaessa ääni on kuuluvampi ja oikean sävelkorkeus helpompi säilyttää, verrattuna konsonantteihin. Laulajan täytyy siis osata tasapainotella vokaalien ja konsonanttien suhteen niin, että teksti on yleisölle mahdollisimman ymmärrettävää. Kayes kirjoittaa, että jotkut vokaalit voivat olla helpompia tuottaa tietyssä kohtaa äänialaa kuin toiset. Tämän takia laulaja saattaa laulaessaan vaihtaa tai muokata laulamiaan vokaaleja ja näin helpottaa äänen tuottamista. (Kayes 2000, 134-135.) Kääntäessäni musikaalikappaleita laulajan näkökulmasta, yritin ottaa huomioon alkuperäisten tekstien vokaaleja ja säilyttää niitä mahdollisuuksien mukaan esim. pitkissä tai korkeissa äänissä. Näin kappaleiden laulaminen tuntuisi jossain määrin samalta myös suomeksi. Tästä kerron opinnäytetyöni luvussa 6.5 *Haasteita laulajan näkökulmasta*.

Kirjassaan *What to do with my hands: A Guide to acting for the singer* Rhonda Carlson kirjoittaa viitekehuksesta, eli tunnelmasta, jonka musiikki tuo laulun sanoihin. Musiikilla on sanatonta voimaa, joka tuo esiin todellisen tunteen sanojen takana, ja se tarjoaa tunnekontekstin, joka neuvoo näyttelijäntyöllisiä valintoja. (Carlson 2013, 105.) Kääntäjänä olen yrittänyt myös kuunnella musiikkia ja sen tuomaa tunnelmaa, ja siksi laulunkirjoittajan näkökulmasta päätin joissain kohdissa kääntää enemmän tunnelman mukaan täysin suoran käännöksen sijasta.

Carlson kirjoittaa, että hyvä sanoittaja ja säveltäjä osaa hyödyntää musiikin vahvat ja heikot iskut tuodakseen esiin sanojen sisällön, ja hyvä säveltäjä tietää kuinka kappaleen sävellys korostaa laulun sanoja ja viitekehystä. Kääntäjänä yritin tulkita säveltäjän valintoja, ja löytää niille tarkoitukset. Carlson kirjoittaa myös, että laulajan tulee käsitellä kappale yhtenä suurena kokonaisuutena, koska tekstin viitekehys ja musiikki kulkevat käsi-kädessä. (Carlson 2013, 106.)

5 Kääntämäni kappaleet – suomen ja englannin kieliset tekstit

Tässä luvussa esittelen kaikkien opinnäytetyötäni ja päättökonserttiani varten kääntämäni kappaleiden alkuperäiset englanninkieliset tekstit rinnakkain omien suomenkielisten käännöksieni kanssa.

5.1 I Remember – Evening Primrose

Muistan taivaan kai Syvän sinisen Varma ole en Muistan taivaan kai	I remember sky It was blue as ink Or at least I think I remember sky
Muistan lumen sen Pehmeän ja Hahtuvaisen Mäet maalaavan Sinun nauravan Hetken tuulisen	I remember snow Soft as feathers Sharp as thumb tacks Coming down like lint And it made you squint When the wind would blow
Ja jää kuin peili teillä kai Liukastumaan meidät sai Muutokset Ja lehdet syksyiset	And ice like vinyl on the streets Cold as silver white as sheets Rain like strings And changing things like leaves
Muistan lehdet myös Vihreät ja Roudan alla	I remember leaves Green as spearmint Crisp as paper
Muistan tammekin	I remember trees

Tyhjänä kuin
Naulakot eteisessä

Bare as coat racks
Spread like broken umbrellas

Ja puistot sillat, lammet puut
Nauha kengät, nauru suut
Onnen häivät
Pakkaspäivät nuo

And parks and bridges, ponds and zoos
Ruddy faces, muddy shoes
And light and noise and
Bees and boys and days

Muistan päivät nuo
Tai vain luulen niin
Hetkiin menneisiin
Aika kultaa tuo

I remember days
Or at least I try
But as years go by
They're a sort of haze

Taivas sininen
Kadonnut on pois
Mitä tekis en
Jos vain saada vois
Päivän niin kuin sen

And the bluest ink
Isn't really sky
And at times I think
I would gladly die
For a day of sky

5.2 I'm Not Afraid of Anything – Songs for a New World

Janina pelkää vettä
Hän kyllä ui vaan kuitenkin
Hän vain pelkää vettä
Ja käy merta kartellen
Mä en

Jenny's afraid of water
I mean she swims so well, but still
She's afraid of water
And so she won't go near the sea
Not me

Ja Katriina pelkää yötä
Hän kyllä nukkuu mutta niin
Hän vain pelkää yötä
Joten hän käteen tarttuu
kun on pimeää, en voi ymmärtää

Katie's afraid of darkness
I mean she sleeps and all, but still
She's afraid of darkness
So when the lights are out she has to
hold my hand, I don't understand

Mä pelkää en vaan mitään
En ees vettä kuuta
Enkä pimeää
Mä pelkää en vaan mitään
Missä haaste
Jos ei aio yrittää
Siis väistäkää
Mä pelkää en

I'm not afraid of anything
Be it mountains, water, dragons, dark
or sky
I'm not afraid of anything
Tell me where's the challenge
if you never try
So watch me fly
I'm not afraid

Isäni pelkää aikaa
 Kun lapset kasvaa nopeaan
 Hän siis pelkää aikaa
 Kulumista vuosien
 Mä en

Daddy's afraid of babies
 I mean he got through me, but now
 He's afraid of babies
 Guess he's scared of what they'll be
 Not me

Ja äitini pelkää surra
 Hän tunteitansa pidättää
 Hän siis pelkää surra
 Nään kuinka kyyneleet vain
 Jumiin silmiin jää
 En voi ymmärtää

And Mama's afraid of crying
 You know she tries to hold it in
 But she's afraid of crying
 And she can look at me with
 tears stuck in her eye
 And I don't know why

Mä pelkää en vaan mitään
 En ees muutosta tai vanhentumista
 Mä pelkää en vaan mitään
 Miksi periksi vain antaa
 Taistotta ja voitotta
 Mä pelkää en

I'm not afraid of anything
 Be it growing old or going out of style
 I'm not afraid of anything
 Who would give up what they want
 without a trial, another mile
 I'm not afraid

Kuulen kuinka seikkailu mua kutsuu
 Eteenpäin sen ääni johtakoon
 Valot hohtaa torvet soittaa
 Täällä oon

And I feel the calling of adventure
 And I hear the ringing in my ear
 The lights are glaring Trumpets blaring
 I'm right here

Kuulen kuinka huomien jo huutaa
 perhosia lentää vatsassa
 David musta tykkää
 Hän koskea mua pelkää

And I hear the calling of tomorrow
 And I feel the stirring in my bones
 And David loves me
 He's afraid to hold me

Tiedän että seikkailu jo oottaa
 Pystytkö mun sykkeen tuntemaan
 Valot vaihtuu, sumu haihtuu
 Mennään vaan

Listen to the calling of excitement
 Can you feel the pounding of my heart
 The lights are ready, pulse is steady
 I can start

Otan vastaan kaikki uudet haasteet
 Siunauksen tunnen tuulessa
 David musta tykkää
 Hän kertoa sen pelkää
 David musta tykkää
 Hän luottamista pelkää
 Hän koskea mua pelkää
 Alan ymmärtää
 Hän siis mua pelkää

Never stop the calling of a challenge
 Blessing on the water and the stones
 And David loves me
 He's afraid to tell me
 David loves me
 He's afraid to trust me
 He's afraid to hold me
 And he'll always be
 He's afraid of me

Ja mä pelkää en vaan ketään
 Aivan yksinkin mä pystyn voittamaan

And I'm not afraid of anyone
 I am sure to win with anyone at all

Mä pelkää en vaan ketään
Kukaan pääse ei muuriani murtamaan

I'm not afraid of anyone
Not a soul alive can get behind this wall

Siis tulkoot vaan
Niinpä katsotaan
Kun nyt kuitenkin
Mä pelkää en

So let them call
And watch them fall
'Cause after all
I'm not afraid

5.3 Just One Step – Songs for a New World

En uutta turkista saa
No selvä on Mauri
En liikoja pyydä mä kai
Kun edes koiraa en saa
Enkä rantahuvilaa
Ihan kuin rahaa ei nyt oisi
Joo niinpä niin

You don't want to buy me the fur?
Well, that's just fine Murray
It's not like I'm asking for much
Since you won't buy me the dog
Or the beach house in Quogue
As if you didn't have the money
What else is new?

Ei tapella takista nyt
Siis Miten vaan Mauri
Jos sulle se tärkeää on
Ainakin paikkani nään
Siis mauri nyt lähdetään
Sillä toiminnan on aika
Näin tässä käy

I'm not gonna fight for a coat
So never mind, Murray
If that's what's important to you
At least I know where I stand
So, Murray, strike up the band
Because the time has come for action
Here's what I'll do

Selvästi mä kelpaa enää en
Nyt kun rapistun ja vanhenen
Selvä siis mä vastaan taistelen
Ei auta nyt valitus
Ei itkukaan
En niillä saa mitä tahdon
Yksinkertaisesti riittää

Clearly, I'm not wanted anymore
Now I'm not so young and beautiful
That's okay, I've faced defeat before
I'm not gonna kvetch
And I'm not gonna cry
It's not gonna get me what I wanted
So I'm simply gonna

Askel vain, vain pieni askel Mauri
Askel vain, vapaa oon
Askel vain,
Ei älä turhaan huoli
Pääsen pois, parempi sulle ois
Helppoa eikös mauri. Hei vaan

Take one step one tiny step and Murray
Just one step, I'll be free
One small step,
Just so you shouldn't worry
I'll be free And you'll be rid of me
Isn't that easy, Murray? Watch me

Jos luulet tää on joku vitsi,
Niin eipä oo Mauri

You think this is maybe a joke
Well, it's no joke, Murray

Kas yleisö kerääntyy jo
 Kuin kasi viisi konsanaan
 Lehteen kuvani saan
 Mauri katso palokunta
 Ja tv myös. ”Juhuu!”

Äitis vihdoin
 Ylpeäksi tee
 Hän mua inhos aina kuitenkin
 Noin hän yleisön
 Jo villitsee
 Nyt kaunisti pyydä
 Niin sisälle tuun
 Mutta siihen asti tiedän
 Että hyvä vaihtoehto
 On myös

Askel vain, vain pieni askel Mauri
 Askel vain Adios
 Askel vain käykö nyt huono tuuri
 Kyllä vaan turkis nyt ostetaan
 Katsopas siis kun Mauri hyppään

”Hups, melkein putosin Mauri
 Lapsiesi äiti melkein levähti
 Keskelle Bulevardia
 Ihan tuosta noin vain,
 Ja se on vain sun syytä”

Kyllä sinunhan on rahat
 Ja sinun kauppa on
 Joten tuhlata jos ei
 Niin sitten ei
 Mutta sinähän se ostit
 Tämä kattohuoneiston
 Siis hei hei, saituri hei hei

Ja tiedän naisesta myös
 Tottakai Mauri
 Ja tiedän sanat myös
 Joita käytät minusta
 Ystävies seurassa
 Olen nolo ja läski,
 Vaativa ja kontrolloiva
 Ja mitä vielä, niin kai se on

It looks like they're forming a crowd
 Like eighty-five at the most
 Still, front page of the Post
 Ma, I think it's Maury Povich
 And Connie too Oh, hi Connie!

Now you'll finally
 Make your mother proud
 Since she never liked me anyway
 Look, she's throwing
 diamonds to the crowd!
 Just say the word
 And I'll come back inside
 But until then I'll be happy just to know
 That I can always go
 And take

One step One tiny step, and Murray
 One small step, adios
 Just one step, Honey you'd better hurry
 Oh, yes sir, Better give up that fur
 Take it from, Old Murray, Here I...

“Whoops, almost fell Murray
 The mother of your children
 Splattered across Fifth Avenue
 In a bloody heap, Murray
 And it's all your fault”

Yes, it's you who made the money
 'Cause it's you who owns the store
 So if you don't want to spend it
 That's your right
 But it's you who bought the penthouse
 On the fifty- seventh floor
 So goodnight, cheapskate, goodnight

You think I don't know about her?
 Well, I do, Murray
 You think I don't know about that
 Or the things that you say
 To your friends every day
 I'm embarrassing I'm fat
 I'm demanding And controlling
 And whatever, Perhaps it's true

Mitä ansaitseen
 Sen tänään saan
 Miksi surra miksi itkeä
 Katso mauri hän on huolissaan
 Hyppään ja tuuli
 Mut pois kuljettaa
 Enää et vuokseni
 Voi valittaa
 Onhan tää ollut kai kokemus surkea
 Kerrankin minä olen huomion kohteena

Askel vain
 Minne se askel johtaa
 Askel vain ja nousta saan
 Askel vain
 Niin enää sua en kohtaa
 Turkiksen voit naiselles antaa sen
 Hyvästi vain siis Mauri
 Nyt lennän vaan

"Mauri, Mä oon tosissani Mauri
 Mauri!"

Here's the place
 where I get what I've earned
 Why keep prying? Why be miserable?
 Look it, Murray Somebody's concerned
 Trust in the wind,
 And I'll land in the crowd
 No more complaining
 I'm trashy and loud
 What a sensational fking experience
 Finally, Murray, I'm getting attention

And just one step
 Look at where one step leads you
 One small step takes you high
 Hey, just one step
 Down from the man who needs you
 Fk the fur Just send it down to her
 Oh, fair thee well
 And Murray, watch me fly

"Murray, Oh, I'm serious Murray
 Murray!"

5.4 Somethings are meant to be – Little Women

Leikitään on leija ratsumme
 Kuvitellaan
 Me noustaan ylöspäin
 Lennetään ja kohta saavumme
 Taivaan rantaan noin vaan

Kohotaan ja alapuolella
 Aukeaa
 Tuo meidän maailma
 Nautitaan ja ei laskeuduta
 Kauas ajaudutaan

Joskus näin luotu on
 Kuin taivas niin suunnaton
 Tai paiste tuo auringon
 Ja pilvet radoillaan
 Ja seikkailu pääty ei
 Kun yhdessä kuljetaan

Let's pretend we're riding on a kite.
 Let's imagine
 We're flying through the air!
 We'll ascend until we're out of sight.
 Life is paper, we'll soar!

Let's be wild, up high above the sand,
 Feel the wind,
 The world at our command.
 Let's enjoy the view, and never land.
 Floating far from the shore.

Some things are meant to be,
 the clouds moving fast and free.
 The sun on a silver sea.
 A sky that's bright and blue.
 And some things will never end.
 The thrill of our magic ride.

Kun rakastaa ainiaan
Sua saan

The love that I feel inside
For you.

Leijutaan
Nyt avaruudessa
Syödään kuuta
Ja jäädään asumaan
Kahdestaan näin linnunradalla
Maailmaa tutkitaan

We'll climb high
beyond the break of day.
Sleep on stardust
And dine on bits of moon
You and I will find the Milky Way.
We'll be mad, and explore.

Kuljetaan vain teitä tuulien
Seilataan näin päällä aaltojen
Kellutaan ilman huolta huomisen
Haaveet toteutetaan

We'll recline a loft upon the breeze.
Dart about sail on wit with ease.
Pass the days doing only as we please,
that's what living is for.

Joskus on luotu näin
Kuin virta tuo edessäin
Mua kuljettaa merta päin
Se mukanaan mut vie
Vaan seikkailu pääty ei
Kun yhdessä kuljetaan
Kun rakastaa ainiaan
Sua saan

Some things are meant to be,
The tide turning endlessly,
The way it takes hold of me,
No matter what I do,
And some things will never die,
The promise of who you are,
The memories when I am far
From you.

Rakastin sua koko elämän
Saanhan mennä

All my life, I've lived for loving you;
Let me go now

5.5 Pretty Funny – Dogfight

Ovi lukkoon, verhot kiinni
Piiloon valo kirkkaan kuun
Kaappiin vaatteet, rumat vaatteet
Tai päälle jonkun muun
Pyyhi tyhmä huulikiilto
Korvakorut rasiaan
Meikki ei voi mitään muuttaa
On samat kasvot vaan

Close the window draw the curtain
Hide of the bright light of the moon
Hang the dresses ugly dresses
No one like maroon
Wipe off all that stupid lipstick
Return the earrings to their case
Make-up won't make any difference
It's still the same old face

Onhan se hauskaa, onhan se hauskaa
 Onhan se hauskaa,
 Luulit jo sen todeksi
 Aika hauskaa

Isn't it funny? Isn't it funny?
 Isn't it funny
 You believed that it was real
 Pretty funny

Kaikella on kääntöpuoli
 Jos se löytää halutaan
 Lähdit tanssiin, pääsit tanssiin
 Tanssit kanssa sotilaan

All disasters have an upside
 You can find one if you tried
 You went dancing, you were dancing,
 You were dancing with a guy

Onhan se hauskaa, onhan se hauskaa
 Onko jo hauskaa?
 Sääliittävä lapsonen,
 Niin hyväuskoinen
 Hyvää vain tahdoit löytää
 Taisit väärin ymmärtää
 Kun muuta toivoo,
 On julmaa leikki vain

Isn't it funny? Isn't it funny?
 Aren't you funny?
 Pathetically nave
 And desperate to believe
 You can always find some good
 Well you misunderstood
 Or you've been dreaming
 'Cause people are just cruel

Valot pois ja peiton alle
 Et surra saa enempää
 Joskus huomenna kun heräät
 Unohdat vain välittää

Shut the light off turn the bed down
 No more crying don't you dare
 You'll wake up sometime tomorrow
 And forget to even care

Onhan se hauskaa, onhan se hauskaa
 Hetken uskoin, minullekin
 Koittaisi aika, hauskaa

Isn't it funny? Isn't it funny?
 For a moment he convinced me
 I could be pretty, funny

5.6 I'm A Woman – Smokey Joes Café

Mä voin pestä nelkät sukkaparii
 Ja laittaa ne kuivumaan
 Mä voin silittää tusinan paitoja
 Ennekuin sä huomaatkaan
 Mä voin pannulle laittaa voita
 Ja liedenkin kuumumaan
 Mennä ruokakauppaan,
 Tulla kotiin ennen kuin se voi
 Ehtii sulamaan
 Koska oon nainen,
 N-A-I-N-E-N, Mä hoidan tän

I can wash out forty four pairs of socks
 And have them hangin' out on the line
 I can starch and iron two dozens shirts
 Before you can count from one to nine
 I can scoop up a great big dipper full of
 Lard from the drippin's can
 Throw it in the skillet,
 Go out and do my shopping,
 Be back before it melts in the pan
 'Cause I'm a woman!
 W-O-M-A-N, I'll say it again

Mä voin hinkkaa ja hankaa tän talon,
 Niin et se hohtaa
 Syötän vauvan, vahaan auton
 Ja meikkaan, siis yhtä aikaa
 Voin laittaa parhaat päälle
 Neljään asti tanssia
 Ja nousta aamu kuudelta
 Ja alkaa alusta
 Koska oon nainen,
 N-A-I-N-E-N, Mä hoidan tän

Jos tuut luokseni sairaana
 Mä voin sinut parantaa
 Jos tuut noiduttuna, voin
 Sen vastalääkkeen valmistaa
 Jos tuut luokseni nälkäisenä
 Sut täytän ruualla
 Mutta jos rakkautta kaipaat
 Niin pyörryksiin voin sinut
 Suudella
 Koska oon nainen,
 N-A-I-N-E-N, mä hoidan tän

Venyttää
 Voin pienen palkkani
 Nyt kaikkeen riittämään
 Laskujenkin jälkeen
 Vielä voitolle mä jään
 Sormilla näillä tehdä voisin
 Vaikka ruokaa muruista
 Ja jos tahdon niin,
 Muokata oikean miehen voin sinusta
 Koska oon nainen,
 N-A-I-N-E-N, nainen

I can rub and scrub til this old house
 Is shinin' like a dime
 Feed the baby, grease the car,
 and powder my face at the same time
 Get all dressed up, go out and swing
 'Til four A.M. and then
 Lay down at five, jump up at six,
 And start all over again
 'Cause I'm a woman!
 W-O-M-A-N, I'll say it again

If you come to me sickly
 you know I'm gonna make you well
 If you come to me hexed up
 you know I'm gonna break the spell
 If you come to me hungry
 you know I'm gonna fill you full of grits
 If it's lovin' you're lackin',
 I'll kiss you and give you
 The shiverin' fits
 'Cause I'm a woman!
 W-O-M-A-N, I'll say it again

I can stretch
 A greenback dollar bill
 From here to kingdom come
 I can play the numbers, pay my bills
 And still end up with some
 I got a twenty dollar gold piece
 Says there ain't nothing I can't do
 I can make a dress out of a feed bag
 And I can make a man out of you
 'Cause I'm a woman!
 W-O-M-A-N, woman

5.7 Diva's lament (What Ever Happened to My Part) –Spamalot

Mä milloin kunnon roolin saan
 Aina niin paljon luvataan
 Toinen näytös etenee
 Ja vieläkkään en mitään tee
 Lavalta on siis liikaa pois
 Nyt soolo laulun vuoro ois
 Olen tyytymätön tähti
 Minne ohjaaja jo lähti?
 Missä laulu
 Jota käyn laulamaan?
 Mä milloin kunnon roolin saan?

Tähän uraan turhauuin
 Aina vastavirtaan uin
 Unohduin
 Ja näin haaveet kariutuu
 Ei vain palkintoja näy,
 Fanit ei luonain käy
 Ja minut korvaa joku Anna Puu
 Anna Puu!

Mä milloin näytökseni saan
 Vai enkö tähti olekaan?
 Kun luonain ritarit nää vaan,
 Pomppii sukkahousuissaan.
 Kai baariin lähteä vain vois,
 Tarjoilijalle töitä ois.
 Ne tuokoon kukkaset,
 Mä annan rukkaset
 Ei parane tää juoni kuitenkaan.

Mä milloin saan sen roolin,
 Missä mun manageri?
 Mä milloin saan sen roolin..
 Et sä, etkä sä, vaan mä
 Sen roolin saan!

What ever happened to my part?
 It was exciting at the start.
 Now we're halfway through Act 2
 And I've had nothing yet to do.
 I've been offstage for far too long
 It's ages since I had a song.
 This is one unhappy Diva
 The producer's have deceived her.
 There is nothing
 I can sing from my heart.
 Whatever Happened to My Part?

I am sick of my career
 Always starting second gear
 Up to here,
 with frustration and with fears.
 I've no Grammy no Rewards,
 I've no Tony Awards,
 I'm Constantly replaced with Britney
 Spears. Britney Spears!

Whatever Happened to my Show?
 I was a hit, now I don't know.
 I'm with a bunch of British Knights,
 Prancing 'round in woolly tights.
 I might as well go to the Pub
 They've been out searching for a shrub
 Out shopping for a Bush
 Well they can kiss my tush
 It seems to me they've really lost the plot

Whatever Happened to My
 I'll Call my Agent, Dammit
 Whatever Happened to My
 Not Yours, Not Yours,
 But My Part

5.8 I know The Truth – Aida

Nyt kuinka tässä oon
 En pysty uskomaan
 Hukkaanko vain heitin tän elämän
 Miettimättä ollenkaan

How did I come to this?
 How did I slip and fall?
 How did I throw half a lifetime away
 Without any thought at all?

Ei tullut aikaani
 Se loppui ennen alkuaan
 Totuudelta suljin silmäni vain
 Nyt kaiken nähdä saan

This should have been my time
 It's over, it never began
 I closed my eyes to so much for so
 long and I no longer can

Kai tahdoin kohtaloa syyttää
 Ja tähtiä radoillaan
 Nään totuuden ja se kalvaa
 Se pääsi kauas karkaamaan
 Nään totuuden ja se pilkkaa
 Nään totuuden ja se nauraa
 Sen kun pääsi karkuun noin vaan

I try to blame it on fortune
 Some kind of shift in a star
 But I know the truth and it haunts me
 it's flown just a little too far
 I know the truth and it mocks me
 I know the truth and it shocks me
 It's flown just a little too far.

Miksi siis kaipaen näin
 Nyt kun se turhaa on
 Miten mä voin jatkaa elämää ja
 Olla vain tunteeton

Why do I want him still?
 Why when there's nothing there?
 How to go on with the rest of my life
 To pretend I don't care

Ei tullut aikaani
 Se loppui ennen alkuaan
 Totuudelta suljin silmäni vain
 Nyt kaiken nähdä saan

This should've been my time
 It's over-It never began
 I closed my eyes to so much for so
 long and I no longer can

Kai tahdoin kohtaloa syyttää
 Ja epäonnea vain
 Nään totuuden ja se kalvaa
 Niin myöhään mä tietää sen sain
 Nään totuuden ja se pilkkaa
 Nään totuuden ja se nauraa
 Niin myöhään mä tietää sen sain
 Myöhään

I try to blame it on fortune
 Some kind of twist in my fate
 But I know the truth and it haunts me
 I learned it a little too late
 I know the truth and it mocks me
 I know the truth and it shocks me
 I learned it a little too late
 Too late

5.9 Bad Idea – Waitress

Tosi huono idea on tää
 Tosi huono idea on tää
 Tiennyt en oo mitään selvempää
 Ihan tosi kauhee idea on tää

It's a bad idea, me and you
 It's a bad idea, me and you
 I've never known anything so true
 It's a terrible idea, me and you

Mulla on mies, mulla on vaimo
 Oot mun lääkäri,
 Ja sä ootat vauvaa
 Tosi huono idea on tää
 Suudellaan kunnes selviää pää

You have a wife You have a husband
 You're my doctor
 You've got a baby coming
 It's a bad idea, me and you
 Let's just keep kissing 'til we come to

Sykkeen tunnen ja tiedän
 Virhe tää huonommaksi saa
 Valmiiksi jo huonon tilanteen
 Tunteet peitän
 Nyt lähdetään eri suuntiin
 Mut hyvä huono idea tää on
 Eikö niin?

Heart, stop racing. Let's face it,
 Making mistakes like this will make
 Worse what was already pretty bad
 Mind, stop running
 It's time we just let this thing go
 It was a pretty good bad idea,
 Wasn't it though?

Tosi huono idea on tää
 Tosi huono idea on tää
 Koske mua, koitan ymmärtää
 Joo ihan tosi surkee idea on tää

It's a bad idea, me and you
 It's a bad idea, me and you
 Hold me close while I think this through
 Yeah, it's a very poor idea, me and you

Sykkeen tunnen ja tiedän
 Virhe tää huonommaksi saa
 Valmiiksi jo huonon tilanteen
 Tunteet peitän
 Nyt lähdetään eri suuntiin
 Mut hyvä huono idea tää on
 Eikö niin

Heart, stop racing. Let's face it,
 Making mistakes like this will make
 Worse what was already pretty bad
 Mind, stop running
 It's time we just let this thing go
 It was a pretty good bad idea,
 Wasn't it though?

Tää silti oikein on
 Tätä tehnyt en oo milloinkaan
 Mitä jos koskaan en
 Näe millainen olisin
 Jos pystyisin joskus muuttumaan
 Idean huonon haluun x4
 Tän vaan

I know it's right for me
 It's the only thing I've ever done
 What if I never see
 Myself ever be anything
 More than what I've already become?
 I need a bad idea x4
 Just one

Sykkeen tunnen
 Ja tiedän virhe tää
 Tehdään nyt vuoksi
 Valmiiksi jo huonon tilanteen
 Tää salaisuus säilyy
 Kunhan vain varaudutaan
 Meidän vuoksi sen teen

Koske mua niin mä uskon
 Tää paremmaksi saa vihdoin
 Tän huonon tilanteen
 Mun lukse jää
 Hyvä huono idea kai
 Onhan tää

Heart, keep racing.
 Let's make mistakes
 Let us say "so what?" and make
 Worse what was already pretty bad
 This secret is safe
 No reason to throw it away
 When there's love to be had

Hold me tight as I tell myself
 that you might make sense and make
 good what has been just so bad
 Let's see this through
 It's a pretty good bad idea
 Me and you

5.10 One Night Only – Dreamgirls

Tahdot rakkautta ja kiintymystä
 Ja tahdot kuulua
 Mun elämään
 Ja tiedän sen sun voisoin olla
 Kai aina
 Nyt ongelma on vain
 Pois joudut jo lähtemään

Annat
 Yhden yön vain Yhden yön vain
 Sen verran liikenee
 Yhden yön vain, ja tunteet haalenee
 Yhden yön vain Yhden yön vain
 Nyt rakkain mennään vaan
 Yhden yön vain, sut täksi yöksi saan

Aamu tunteen tän vie pois mukanaan
 Se pääse ei kasvamaan
 Oikein se on,
 Silti totta ei lain
 Ei muuta mahdollisuutta,
 Antaa voin yön yhden vain

You want all my love and my devotion
 You want my love and soul,
 Right on the line
 I have no doubt that I could love you,
 Forever
 The only trouble is,
 You really don't have the time

You've got
 One night only, one night only
 That's all you have to spare
 One night only Let's not pretend to care
 One night only, one night only
 Come on, big baby, come on
 One night only We only have 'til dawn

In the morning this feeling will be gone
 It has no chance going on
 Something so right
 has got no chance to live
 So let's forget about chances,
 This is one night I will give

Yhden yön vain, yhden yön vain	One night only, one night only
Tää totta olla vois	You'll be the only one
Yhden yön vain	One night only
Sitten lähdet pois	Then you have to run
Yhden yön vain, yhden yön vain	One night only, one night only
ja puhe turhaa on	There's nothing more to say
Yhden yön vain	One night only
Nyt oon sanaton	Words get in the way
Yhden yön vain	One night only

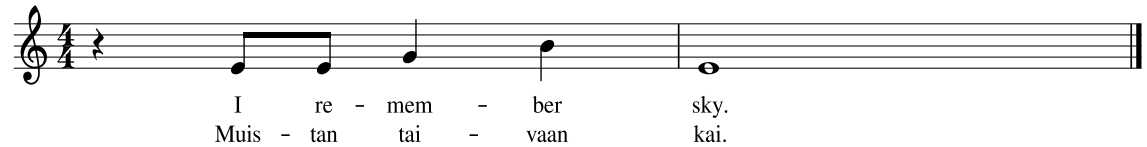
6 Kääntämisprosessissa esiintyneitä haasteita

6.1 Yksitavuisten sanojen ongelma ja nuottikuvan harkittu muuntelu

Yksitavuisia sanoja esiintyy englanninkielessä mielestäni paljon ja suomenkielessä melko vähän. Kappaleita kääntäessä ei minun onneksi aina ollut aivan pakko käyttää yksitavuisia sanoja, jos saman sisällön pystyi ilmaisemaan muuten ja niin, että se silti sopi nuottikuvaan. Yksitavuisia sanoja ei kuitenkaan aina voinut välttää ja ne toivat haastetta kääntämiseen.

I Remember

Kappaleessa *I Remember* toistuu lause *I Remember* (Kuvio 1.), jonka perässä esiintyy muistelun kohde, yksitavuinen sana, esim. *snow*, *day* tai *sky*. En pystynyt kääntämään näitä kohtia niin, että olisin saanut muistelun kohteen yhtenevästi yhdelle tavulle/nuotille, koska suomessa ei olisi tarpeeksi yksitavuisia sanoja, jotka toimisivat kyseisessä kohdassa. Erityisesti juuri ne sanat, joista lauletaan, esim. *lumi*, *päivä* ja *taivas*, eivät ole yksitavuisia. Päädyin kääntämään nämä kyseiset kohdat niin, että lauseen alussa on ensin sana *muistan* ja sen jälkeen muistelun kohde esim. *lumen*, *päivän* tai *taivaan*. Näin sain käännettyä lauseiden sisällöt suoraan. Ongelmaksi jäi yksitavuinen sana, sillä niitä ei suomenkielessä ole niin paljoa, ja nämä yksitavuiset sanat olivat myös näiden lauseiden riimeinä, joten en voinut käyttää joka kerta saamaa sanaa. Valitsin lauseiden perään yksitavuisia sanoja kuten *muistan lumen sen* tai *muistan taivaan kai*. Näillä viimeisillä sanoilla pystyin muokkaamaan tunnelmaa, sekä pystyin valitsemaan sanat niin, että joka kohtaan löytyi sisältöön sopiva riimi.

Kuvio 1.

I know The Truth

Haastava kohta kääntää kappaleessa *I know the truth* oli heti kappaleen alku (Kuvio 2.), joka alkaa yksitavuisella sanalla ja jonka jälkeen tulee tauko. Kappaleen alussa on siis vain yksi nuotti eli yksi tavu ja sitten heti tauko. Kyseisessä kohdassa alkuperäisessä tekstissä ensimmäinen sana on *How*. Suomen vastaava sana *Kuinka* on kaksitavuinen eikä siis toimi tässä kohtaa. Haasteena oli löytää yksitavuisen sanan, joka sopisi sisältöön. Ensimmäinen lause kokonaisuudessaan kuuluu:

How have I come to this? (6 tavua)

Suora suomennos voisi olla ”Kuinka olen tullut tähän?” (8 tavua). Suora suomennos on kaksi tavua pidempi kuin alkuperäinen eikä siis mahdu nuottikuvaan. Se ei toimisi myöskään rytmisesti. Oma käänökseni kuuluu:

Nyt kuinka tässä oon? (6 tavua)

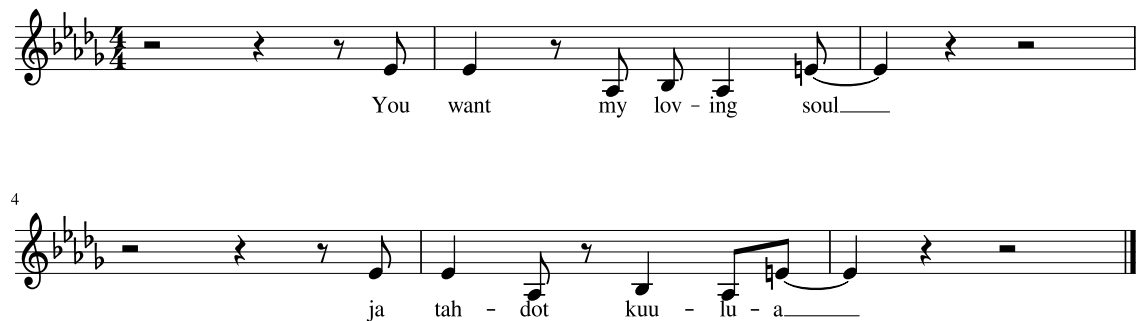
Kuvio 2.

Kysymysmuoto säilyy ennallaan, samoin kuin ajatus paikasta. *Nyt*-sana toimii yksitavuisena *How*-sanalla paikalla ja korostaa hetkeä jossa ollaan.

One Night Only

Kappaleen *One night only* toinen lause alkaa sanoin *You want my loving soul right on the line*. (Kuvio 3.) Haasteen kääntämiseen tässä kohdassa tuo sana *want*, joka on

tahdin ensimmäisellä iskulla ja näin ollen sillä tavulla on paino. Tässä kyseisessä tapauksessa päädyin tekemään nuottikuvaan pieniä muutoksia:

Kuvio 3.

Muutoksena kahdeksasosatauko ja sen jälkeen tuleva kahdeksasosanuotti vaihtavat paikkoja. Näin sanan *tahdot* tavu *dot* tulee tälle kahdeksasosa nuotille ja sen jälkeen tulee tauko. Koin tarpeelliseksi toistaa sanan *tahdot / You want*, joka esiintyy aikaisemmassa kohdassa. Muutin myös hieman rytmiä sanoissa *loving/kuulua* jotta suomenkielen sana rytmitty oikein ja näin tekstistä saa paremmin selvää.

Tein nuottikuvaan muutoksen normaalista käytännöstä poiketen, koska mielestäni kyseisessä kohdassa toiston tärkeys menee nuottikuvan tarkan seuraamisen edelle. En voinut kuitenkaan toistaa sanaa *tahdot* sanojen *you want* kohdalla, sillä suomen kielessä sanojen painot ovat aina ensimmäisellä tavulla. Lisäsin sanan *ja* sanan *tahdot* eteen niin, jotta sanan *tahdot* ensimmäinen tavu on tahdin ensimmäisellä nuotilla ja näin painollinen. Niin kuin alkuperäisessä tekstissä molemmissa lauseissa kahdeksasosatauko tulee sanojen *you want* jälkeen, tauko tulee vastaavasti suomenokessani sanan *tahdot* jälkeen, pienen nuottikuvan muutoksen ansiosta, ja tämä antaa lisäperusteluja kyseisen muutoksen tekemiseen. Kappale *One Night Only* on tyylilajissaan r'n'b musiikkia, joka myös sallii melodian muuntelua ja tekstin omaa fraseeraamista.

Bad Idea

Ongelma ilmeni kappaleessa *Bad Idea* kuin lause *It's a bad idea, me and you*, jonka käänsin sanoin *Tosi huono idea on tää* esiintyy myöhemmin kappaleessa eri rytmillä, jossa on aikaisemmasta poiketen yksi kahdeksasosa nuotti vähemmän. Kappaleen alussa yksitavuisella sanalla *Bad* on melodiassa pieni niekku ja kaksi kahdeksasosanuottia (Kuvio 4.). Seuraavassa kohdassa samalla sanalla onkin vain yksi kahdeksasosanuotti (Kuvio 5.).

It's a bad i - de - a me and you
To - si hu - o - no i - de - a on tää.

Kuvio 4.

Tässä tapauksessa tein sen normista poikkeavan ratkaisun, että päätin muuttaa nuottikuvaan kaksi kahdeksasosa-nuottia neljäsosanuotin paikalle. Muuten olisin joutunut muuttamaan koko lauseen käännöksen.

It's a bad i - dea me and you
To - si hu - o - no i - de - a on tää.

Kuvio 5.

Kappaleen *Bad Idea* kertosäkeistössä on paljon yksitavuisia sanoja, joiden välissä on lyhyitä taukoja. Sisältö edellä ja suomen kielen sanojen pituuden takia jouduin kuitenkin kääntämään tekstin niin, että sanat jatkuvat näiden taukojen yli. Tempo on kuitenkin kappaleessa niin nopea ja tauot hyvin lyhyitä, joten koen, että taukojen ”yli” laulaminen ei muuta tunnelmaa. Suomenkielisen sanat voi laulaa tässä kohtaa myös melko rytmisesti niin, että tauot melkein kuuluvat.

6.2 Lyhyt tavu pitkällä nuotilla

Some things are meant to be

Kappaleessa *Some things are meant to be* jouduin useammassa kohdassa laittamaan lyhyen tavun pitkälle nuotille. (Kuvio 6.)

Let's pre - tend we're ri - ding on a kite.
Lei - ki - tään on lei - ja rat - sum - me.

Kuvio 6.

se, että kappaleessa on kahdessa kohdassa Murray-nimeen riimitetään muita sanoja: *Murray – worry* ja *Murray – hurry*. Tätä en olisi voinut suomennoksessani tehdä nimen *Murray* kanssa, koska suomen kielessä ei ole vastaavanlaista pyöreää *r*-kirjainta niin kuin englanninkielisessä *Murray* nimessä. Vastaavanlaisia täydellisiä riimejä en löytänyt nimen *Mauri* kanssa, mutta käytin puoliriimejä *tuuri* ja *huoli*, joissa on myös samanlaisia äänteitä. Mielestäni kyseisessä kappaleessa riimien laatu ei ole oleellista, sillä teksti ei ole tarkoituksellisesti erityisen runollista. Koin kuitenkin tärkeäksi saada nimen *Mauri* kanssa edes jonkinlaiset riimit.

Lisää kysymyksiä nousi esiin kohdissa, jossa käytettiin lehden nimeä, kadun nimeä sekä tunnettujen henkilöiden nimiä. Mitä näistä kuuluu kääntää ja mitä ei? Näissä tapauksissa päti mielestäni sama sääntö kuin nimienkin kohdalla: jos musikaalissa on olennaista, että se sijoittuu tiettyyn paikkaan tai aikaan, tulee silloin nimet olla alkuperäisiä (Kaila, 2018). Tässä kyseisessä musikaalissa *Song for The New World*, josta kappale *Just One Step* on, näin ei kuitenkaan ole. Tässä tapauksessa mielestäni tärkeämpää oli, että yleisö tunnistaa nimet ja paikat niiden huumoriarvon takia, sillä niin kuin Toini Rahtukin kirjoitti, ei alkuperäisen tekstin suunniteltu vastaanottaja enää vastaa käännöksen vastaanottajaa (Rahtu 2011, 24). Päätin vaihtaa tunnetun kadun nimen *Park Avenue* helsinkiläiseen katuun *Bulevardi*, joka on suomalaisille tutumpi. Näin tämä kadunnimi ajaa saman asian suomessa kuin alkuperäinen nimi alkuperäisessä teoksessa: kadun on tarkoitus viestiä, että paikka, jossa kappaleen aikana ollaan, on kattohuoneisto kalliin ja tunnetun kadun varrella. *Bulevardi* tuo tämän viestin suomalaisille kuuntelijoille, eikä alkuperäinen nimi.

Samoin kuin kappaleessa tuodaan esiin nimet *Maury Povich* ja *Connie*. Nämä nimet eivät olleet minulle tuttuja entuudestaan enkä siis voinut olettaa, että ne olisivat tuttuja muillekaan suomalaisille. Nimien tarkoitus kappaleessa on kuitenkin viestiä, että paikalle on saapunut tunnettuja uutistenlukijoita, ja Suomessa nämä nimet eivät aja sitä tarkoitusta. En keksinyt vastaavanlaisia suomalaisia uutistenlukijoita, joten käänsin kohtaan vain ajatuksen siitä, että tv-toimittaja on saapunut paikalle. Näin kuuntelija ainakin ymmärtää tilanteen, vaikka nimien tuoma huumoriarvo jääkin nyt pois.

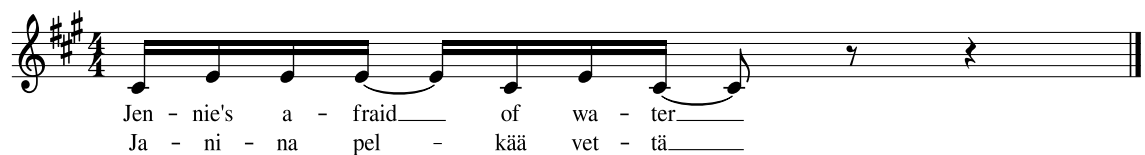
Kappaleessa mainitaan myös lehti *Post*, jonka tilanpuutteen vuoksi käänsin vain sanalla lehti. Jos tilaa olisi ollut, olisin tässäkin tapauksessa kääntänyt sanan ja käyttänyt jotain tunnettua suomalaista lehteä, jotta se olisi ajanut saman asian.

Divas's Lament

Kappaleessa *Diva's Lament* käytetään artistin *Britney Spears* nimeä. Artisti on maailmanlaajuisesti tunnettu, joten tämän nimen suomalaisen vastikkeen löytäminen ei ollut välttämätöntä. Kappaleessa sukunimen *Spears* kanssa on riimipari, eikä suomenkielessä löydy sanaa minkä olisin saanut toimimaan riiminä. Siksi päädyin kääntämään nimen ja etsin vastaavan suomalaisen artistin nimen. Ongelmana oli se, että artistin kokonimen piti olla vain kolmen tavun pituinen. Päädyin artistiin Anna Puu. Hän on Suomessa laajasti tunnettu, Britney Spearsin tavoin nuori naispuolinen pop-artisti ja nimi on kolmen tavun pituinen. Toinen vaihtoehtoni oli artisti *Kaija Koo*, mutta hän on artistina erilainen, ja näin kappaleeseen haluttu efekti, jonka Britney Spears tuo kappaleeseen, ei ole niin vahva.

I'm not afraid of anything

Kappaleessa *I'm not afraid of anything* esiintyy henkilöiden nimiä. (Kuvio 8.) Kappale on musikaalista *Songs for a new world* ja sen kappaleet ovat toisistaan irrallisia kohtauksia. Tämän takia ajattelin, että ei ole välttämätöntä, että hahmojen nimet ovat alkuperäisiä ja päätin kääntää ne vastaaviin suomenkielisiin. Tässä käytin siis Schleiermacherin esittelemää metodia, jossa kappale tuodaan lähelle lukijaa. (Schleiermacher, Kilpeläisen 2007 mukaan, 15-17) Kappaleen nuottikuva oli myös oleellinen syy miksi halusin kääntää nimet suomenkielisiin: suomennoksessani nuottikuvaan sopi paremmin kolmitavuiset nimet *Janina* ja *Katriina* nimien *Jenny* ja *Katie* paikoille.

Kuvio 8.

Kappaleessa esiintyy myös nimi *David*, jonka käänsin nimellä *Lauri*. Koin *Lauri* nimen tarpeeksi tavalliseksi ja yleiseksi, kuten *David* nimi on mielestäni englanninkielessä. *Lauri* ja *David* eivät vastaa toisiaan foneettisesti tai ole toistensa käännöksiä yleisesti, mutta tässä kohtaa käännös mielestäni toimii.

6.4 Haasteita laulunkirjoittajan näkökulmasta

Pretty Funny

Kappaleessa *Pretty Funny* käytetään tekstillisenä tehokeinona sanaa *pretty* ja sen kahta eri merkitystä. Englanniksi sana *pretty* tarkoittaa siis sanaa *melko* sekä sanaa *nätti*. Kertosäkeistöjen lopussa lauletaan aina *pretty funny* mikä tässä yhteydessä voisi kääntyä vaikka sanoin *melko hauskaa*. Kappaleen lopussa on kuitenkin lause:

I could be pretty, funny.

Ja tämä lause kääntyisi suoraan: *Minä voisin olla nätti, hauskaa*.

Tässä kyseisessä kohdassa siis sanaa *pretty* käytetään sen toisessa merkityksessä. Kappaletta kääntäessäni tämä oli hankala kohta kääntää, erityisesti, koska kyseinen kohta on mielestäni kappaleen ydin. Pohdin suomen kielen sanoja ja mietin, kuinka saisin tuotua käännökseen saman tehokeinon eli millä suomen kielen sanalla olisi vastaavanlaisesti kaksi eri merkitystä. Keksinkin käyttää sanaa *aika*. Se toimii samassa merkityksessä kertosäkeistöjen lopussa *aika hauskaa*. Toisaalta *aika* ja *nätti* eivät tarkoita samaa, joten jouduin ottamaan vapauksia laulunkirjoittajan näkökulmasta ja käänsin viimeisen lauseen sanoin: *Minullekin koittaisi aika, hauskaa*.

Koen, että tässä kyseisessä kohdassa tärkeämpää oli tuon efektin toimimaan saaminen, kuin sisällön aivan tarkka kääntäminen. Sisältökin on tarpeeksi lähellä, jos ajatellaan, että alkuperäisessä tekstissä tyttö toivoin kerrankin olevansa kaunis eli olisi hänen aikansa loistaa ja käännökseni ajatus on, että tyttö toivoi hänen aikansa koittavan.

Kappaleen *Pretty Funny* kertosäkeistössä lauletaan lause *Isn't it funny?* useampaan kertaan. Mietin kääntäisinkö lauseen kysymys muodossa suoraan *Onko se hauskaa?*, mutta päädyin kuitenkin käännökseen *Onhan se hauskaa*. Englanniksi lause on kysymys, mutta sisältää kaksoismerkityksen: laulaja ei oikeastaan kysy, vaan juurikin toteaa, että asia on niin. Suomennoksessa taas voidaan ajatella, että vaikka lause *onhan se hauskaa* onkin toteamus, tavu *han* tuo siihen kysymyksenomaisen vivahteen; on kuin laulun tyttö haluaisi, että joku vastaisi hänelle kysymättä ja sanoisi, että ei se ole hauskaa.

Diva's lament (Whatever Happened to My Part)

Kappaleen *Diva's lament* pääsisältö on kysymys *Whatever happened to my part?* Käänsin tämä lauseen sanoin *Mä milloin kunnan roolin saan?* Tähtäimenäni on ollut kääntää kaikki kappaleet niin, että ne sopisivat osaksi alkuperäistä musikaalia, eikä pelkästään omaa konserttiani ajatellen. Lauluopettajani kanssa keskustellessa, hän ilmaisi mielipiteensä siitä, että käännös tällaisena on toimiva ja hyvä konserttiani ajatellen, mutta sisällöltään sen verran alkuperäisestä poikkeava, että se ei välttämättä sopisi alkuperäiseen teokseen. Päätin kuitenkin tässä tapauksessa pitää käännökseni tällaisena. (Viritala, 2018.)

Sisällöltään oleellisin ero alkuperäisen ja käännökseni välillä mielestäni on se, että alkuperäisessä lauletaan juuri tietystä roolista musikaalissa meneillään olevassa näytelmässä, kun taas käännöksessäni lauletaan roolista ylipäätään. Mielestäni käännökseni kuitenkin sopisi myös osaksi musikaalia, vaikka sisältö on hieman erilainen. Laulun esittävä hahmo on tyytymätön omaan osaansa näytelmässä, ja hän saapuu lavalle ihmettelemään mitä sille roolille oikein tapahtui. Käännöksessäni laulaja kysyy hieman laajemmasta skaalasta, milloin hän saa kunnan roolin. Tämä laajempi ajattelu sopii mielestäni tähän kohtaan ja kappaleen tyyliin, koska kappaleen edetessä laulaja laulaa turhautuneensa koko uraansa ja siihen, miten se ei olekaan edennyt odotusten mukaisesti.

Kappaleen loppua kääntäessäni jouduin tekemään toisen pienen sisällöllisen muutoksen koskien lausetta *Whatever happened to my part?/ Mä milloin kunnan roolin saan?* (Kuvio 9.) Lopussa nuo sanat tulevat vielä hieman eri muodossa, enkä voinut kääntää kohtaa suoraan. Sen sijaan käänsin sen näin:

What - ev - er - hap - pened to my... Not yours... not yours... but my _____ part?
Mä mil - loin saan sen roo - lin... Et sä, etkä sä, vaan mä...sen roo - lin saan!

Kuvio 9.

Sen sijaan että laulaja pohtisi mitä hänen eikä kenenkään muun roolille tapahtui, hän laulaakin siitä, että hän vielä saa sen kunnan roolin eikä kukaan muu. Sisältö siis eroaa alkuperäisestä, mutta kääntäjänä laulunkirjoittajan näkökulmasta päätin, että ero ei ole liian oleellinen.

I Know the Truth

Kappaleen *I Know the Truth* viimeinen kokonainen lause on *I learned it a little too late* ja kyseisessä kohdassa suomennokseni kuuluu *Niin myöhään mä tietää sen sain*. Tämä lause riimittyy aikaisempaan lauseeseen ja toimii hyvin tässä kohdassa. Lopussa kuitenkin toistuu vielä lauseen loppuosa *Too late* uudestaan. Kappaleessa tämä loppu korostaa, että nyt todellakin on liian myöhästä. Suomennoksessani lauseen vastaava kohta olisi *sen sain*, mutta se ei tuo haluttua tunnelmaa. Siksi päätin, että lopussa toistetaankin aikaisemmin samassa lauseessa esiintyvä sana *myöhään*. Näin sain kappaleen loppuun halutun tunnelman pienellä muutoksella. Tämä muutos tiputtaa viimeisen riimin pois, mutta tässä kohtaa en koe sen olevaan tarpeellinen. Oleellisempaa laulukirjoittajan näkökulmasta oli korostaa kappaleen lopun tunnelmaa, eikä toistaa riimiä. Niin kuin Julian Woolford kirjoittaa kirjassaan *How musicals work*, se mitä hahmo yrittää sanoa, on riimiä oleellisempaa. (Woolford 2012, 267)

Bad Idea

Kappaleessa *Bad Idea* suurin haaste oli mahduttaa kappaleen ydinlauseen *It's a bad idea, me and you* sisältö suomeksi annettuun nuottikuvaan. Käänsin kohdan monella eri tavalla ennen kuin päädyin lopulliseen valintaan. Vaihtoehtoja oli mm.

Tosi huono juttu me kaksi

Tosi huono pari me ollaan

Nämä kaksi vaihtoehtoa olisivat tuoneet hyvin esiin kohdan *me and you* sisällön. Toisaalta käännöksessä *Tosi huono pari me ollaan* koin huonoksi sen, että he laulaisivat olevansa pari, vaikka eivät sitä vielä ole, joten se tuntui ristiriitaiselta. Käännöksen *Tosi huono juttu me kaksi* koin hankalana, koska sanaan *kaksi* olisi pitänyt löytää useampi riimi, ja tämä olisi tehnyt kappaleen kääntämisestä haastavaa. Päädyin käännökseen:

Tosi huono idea on tää

Tällä sain käännökseen kappaleen nimessäkin esiintyvän sanan *Idea*. Sana *tää* ei kuvaa kovin hyvin *me and you* -ajatusta ja vaatii ehkä näyttelijöiltä enemmän työtä, koska he

joutuvat laulaessaan ilmaisemaan mitä *tää* -sanalla tarkoitetaan. *Tää* -sanaan oli kuitenkin paljon helpompi löytää riimejä.

Haastava kohta kääntää oli myös kertosäkeistön viimeinen lause *It was a pretty good bad idea, wasn't it though.* (Kuvio 10.) Käänsin kohdan lauseella *Mut hyvä huono idea tää on, eikö niin.* Ongelmia aiheuttaa se, että lauseen loppu *wasn't it though* on rytmisesti oma ajatuksensa, kun minun käännöksessäni sana *on*, joka kuuluu vielä selkeästi lauseen alkuosaan, on nyt rytmillisesti erillään.

It was a pret-ty good bad i - dea, was-n't it though?_
Mut hy-vä huo-no i - de - a tää on ei - kö niin?

Kuvio 10.

Sisältö ei myöskään tule esiin aivan parhaalla mahdollisella tavalla. Lauseessa oleellista on se, että huonoa ideaa sanotaan hyväksi. Käännöksessäni sana *hyvä* kyllä esiintyy, mutta se on rytmillisesti sellaisessa kohdassa, että se lauletaan hyvin nopeasti, eikä se oikein saa sen tarvitsemaa painoarvoa. Jotta sisällön syvin tarkoitus tulisi esiin, käännöksen pitäisi mennä esim. näin: Olihan se huonoksi ajatukseksi aika hyvä, vai mitä? Tätä ei kuitenkaan voinut mitenkään mahduttaa nuottikuvaan.

I'm a woman

I'm a woman kappaleen kääntämisessä haastavinta oli kappaleen soul/blues-tyyli ja sen tuoma rytmikka lauluryikkaan. Kappaleessa tekstiä on paljon ja se on hyvin rytmikästä. Jouduin tekemään selkeitä valintoja laulunkirjoittajan näkökulmasta sisällön ja rytmikan yhteen sovittamisen suhteen, sillä suomen kieli on mielestäni paljon jäykempää, ja pitkät sanat oli ajoittain todella vaikeaa sovittaa nuottikuvaan. Yritin säilyttää alkuperäisiä kappaleen tyylille ominaisia rytmejä vähän silläkin uhalla että suomenkielinen teksti ei niihin aina istu. Joissain säkeistöissä jouduin kuitenkin oikomaan hankalimpia rytmejä, jotta sain suomen kielen kankeat sanat toimimaan.

Kappaleen sanasto on myös melko vanhanaikaista ja paikoitellen erikoista. Sisällöllisesti jouduin välillä ottamaan paljonkin vapauksia. Joissain fraaseissa säilytin lähinnä tunnelman ja tekstin ydin sanoman, sillä suora suomentaminen olisi tuonut erikoisia mielikuvia ja sanontoja joita Suomessa ei käytetä.

***I can scoop up a great big dipper full of lard
from the drippin's can***

*Throw it in the skillet, go out and do my shopping,
be back before it melts in the pan*

Kyseistä kohtaa en edes oikein osannut suomentaa suoraan, mutta ymmärsin lauseen sisällön, että ”kauhaistaan rasvaa” ja sitä laitetaan pannulle. Suomenoksessani on sisällöllisesti paljon samaa, mutta se on sanastollisesti suomalaisille ymmärrettävämpi.

***Mä voin pannulle laittaa voita
ja liedenkin kuumumaan***

*mennä ruokakauppaan, tulla kotiin
ennen kuin se voi ehtii sulamaan*

6.5 Haasteita laulajan näkökulmasta

Pretty Funny

Kappaleessa toisen kertosaäkeistön jälkeen tulee modulaatio ja laulaja laulaa kovaa korkealta lauseen *Aren't you funny?*. (Kuvio 11.)

Are - n't you _____ fun - ny? _____
On - ko jo _____ haus - kaa? _____

Kuvio 11.

Erityisesti viimeinen vokaali yy-ääni eli lausuttuna *ii* lauletaan kovaa. Suomenoksessani lauletaan *Onko jo hauskaa?* Tällöin korkeaan ääneen tulee vokaali *aa*. Vokaalit *ii* ja *aa* on mahdollista laulaa samalla saundilla, mutta kyseisessä kohdassa *ii* lauletaan pienellä, mutta terävällä saundilla, kun taas samalla sävelkorkeudella vokaali *aa* avautuu isompaan ja kovempaan saundiin. *Aa*-vokaali on tässä kohtaa haastavampi, mutta *hauskaa*-sana on tässä kohdassa niin oleellinen, että tämä laulusaundillinen muutos ei minua häiritse.

Bad Idea

Kappaleen *Bad Idea* c-osassa on pitkä ja laulullisesti haastava juoksutus alhaalta ylös. (Kuvio 12.)

Kuvio 12.

Alkuperäisessä tekstissä juoksutuksessa lauletaan sanalla *I* (minä) eli vokaali on *aa*. *Aa* on hyvin avoin vokaali ja tällaisessa teknisesti haastavassa ja korkealle nousevassa kohdassa se asettaa tietynlaisia rajoitteita ja sääntöjä laulusaundille ja -tavalle. Lause, johon tämä juoksutus johtaa on *I know it's right for me* ja ensin ajattelin kääntäväni lauseen esim. *Tiedän se oikein on*, joka olisi sisällöllisesti vastannut alkuperäistä tekstiä melko hyvin. Juoksutus olisi tässä tapauksessa tullut *ii*-kirjaimella, jolloin se olisi kuulostanut laulusaundillisesti hyvin erilaiselta kuin alkuperäinen ja *ii* kirjain myös on lauluteknisesti erilainen tuottaa. Siksi päädyin lauseeseen *Tää silti oikein on*, jolloin juoksutukseen tulee kirjain *ää*, joka on lähempänä alkuperäisen lauseen *aa*-kirjainta. Näin sain juoksutukseen myös yksitavuisen sanan kuten alkuperäisessäkin.

Myös kertosäkeistössä esiintyy melko korkeita ääniä joista esim. yksi lauletaan alkuperäisesti sanalla *worst*. Tällöin korkeassa kohdassa lauletaan siis vokaalilla *öö*, jonka ainakin itse koen haastavaksi laulaa kyseisellä korkeudella halutulla laulusaundilla. Omassa käänöksessäni kohdassa lauletaan sana *valmiiksi*, jolloin korkea ääni tulee vokaalilla *aa*, jonka koen helpommaksi tässä kohdassa. Kohtaan kuuluva laulusaundi ei kuitenkaan muutu oleellisesti tämän muutoksen takia.

One night only

Kappaleen *One Night Only* nimilauseen käänsin sanoin *Yhden yön vain*. (Kuvio 13.) Tämä suomennos tuntui luonnolliselta ja sisältö on lähes suoraan suomennettu. Laulajan näkökulmasta tämä kuitenkin on melko haastava. Sana *night* on neljäsosanuotilla ja suomennoksessa samalla nuotilla on sanan *yhden* tavu *den*.

You've got one night on - ly
 An - nat yh - den yön - - ly vain

Kuvio 13.

Hitaan tempon ja sävelkorkeuden takia sanassa *yhden den*-tavun *e*-kirjain helposti venyy ja vaikeuttaa näin tekstin ymmärtämistä. Tästä syystä sanan *yhden n*-kirjainta voisi laulaessa yrittää vähän venyttää *e*-kirjaimen sijasta. Sanan *yhden* jälkeen tulee sana *yön*, ja *n*-kirjainta venyttäessä laulajan pitää kuitenkin varoa, ettei yhdistä sanoja niin, että *yön*-sana kuulostaa sanalta *nyön*.

I'm a Woman

Suomennokseni kappaleesta *I'm a woman* on laulajalle haastava siinä suhteessa, että teksti on hyvin rytmistä ja soul-tyylin mukaista. Laulajan tarvitsee keskittyä artikulointiin erityisen paljon, koska tekstiä on paljon ja nopeasti. Suomen kielessä sanojen painot ovat aina sanan ensimmäisellä tavulla, ja laulajan pitää korostaa niitä, jotta teksti on ymmärrettävämpää, vaikka se tuntuisi välillä kappaleen tyylin vastaiselta.

7 Somethings are meant to be – käänöksien vertailu ja kääntämisen haasteiden pohdintaa

Tässä luvussa pohdin käsittelemiäni eri kääntämisen haasteita käyttämällä omaa käännöstäni ja Kati Kärkkäisen käännöstä kappaleesta *Some things are meant to be*.

7.1 Yksitavuiset sanat ja melodian tarkka seuraaminen

Muusikkona minulle tärkeää oli seurata tarkasti nuottikuvaa, ja tähän liittyen huomasin joitain eroavaisuuksia minun ja Kärkkäisen käännöksissä. Alla olevissa esimerkkikohdissa Taulukossa 1. käytetään yksi-tavuista sanaa alukkeen omaisesti, ja tämä toistuu kappaleessa ikään kuin tyylinä ja toistuvana melodisena ajatuksena. Minulle oli tärkeää kääntää nuo yksitavuiset sanat, ja Kärkkäisen käännöksessä ne oli joskus jätetty kääntämättä.

Taulukko 1.

Alkuperäinen	Let's imagine — we're flying through the air
Simelius	Kuvitellaan — me nouseaan ylöspäin
Kärkkäinen	Pyydä viemään — _ylös korkeuksiin (yksi tavu vähemmän)

Taulukko 2.

Alkuperäinen	Let's be wild — up high above the sand
Simelius	Kohotaan — ja alapuolella
Kärkkäinen	Annetaan — _ tuulen kuljettaa (yksi tavu vähemmän)

Alla olevassa esimerkissä Taulukossa 3. Kärkkäisen käänöksessä tavumäärä vastasi alkuperäistä, mutta sanojen rytmitys ei ollut mielestäni täysin alkuperäistä vastaava. Ajattelin, että tässä kohdassa teksti jakaantuu rytmisesti kolmeen osaan ja tavumäärittään osiin 3 tavua, 2 tavua ja 4 tavua. Kärkkäisen käänös jakaantuu eri tavalla:

Taulukko 3.

Alkuperäinen	Let's enjoy (3) the view (2) and never land (4)
Simelius	Nautitaan (3) ja ei (2) laskeuduta (4)
Kärkkäinen	Kohotaan (3) kun rannat (3) katoaa (3)

Joskus tavuja oli myös tuotu lisää, kuten alla olevassa esimerkissä, Taulukossa 4.:

Taulukko 4.

Alkuperäinen	Dart about — sail on with windy ease. (6)
Simelius	Seilataan — näin päällä aaltojen (6)
Kärkkäinen	Seilataan — halki taivaan autereen (7)

7.2 Riimien tärkeys ja fraasi-ajatus

Minulle oli laulunkirjoittajan näkökulmasta tärkeää yrittää säilyttää kaikki tekstin riimit kuten alla olevassa esimerkissä, Taulukossa 5.:

Taulukko 5.

Alkuperäinen	Let's pretend — We'll asend
Simelius	Leikitään — Lennetään

Kappaleeseen on sävelletty toistuva melodinen fraasi, 3 tavua + 6 tavua, joka toistuu useita kertoja kappaleessa, ja minulle oli oleellista seurata tämän fraasin kirjoitettua rytmiä tarkasti, kuten alla olevassa esimerkissä, Taulukossa 6.:

Taulukko 6.

Alkuperäinen	Let's pretend (3) — we're flying on a kite (6)
Simelius	Leikitään (3) - on leija ratsumme (6)

Kärkkäinen on kääntäessään mielestäni tehnyt päätöksen, että tekstin sisällön kääntäminen menee näiden teknisten ominaisuuksien edelle. Hänen versionsa Taulukon 6. kohdasta kuuluu:

Taulukko 7.

Kärkkäinen	Käske leijan (4) meitä lennättää (5)
------------	--------------------------------------

Hänen versiossaan fraasi 3 tavua + 6 tavua ei toistu, sillä sana *leijan* muuttaa fraasin rytmiä. Tämän muutoksen takia yllä mainittu riimi *Let's pretend — We'll asend* jää myös pois tästä kohdasta sekä kaikista vastaavista kohdista.

7.3 Sisällön tarkka seuraaminen ja toisto

Kärkkäisen käänös oli mielestäni tekstinä kaunis ja hyvin runollinen sekä kappaleen tyylin mukainen. Joissain kohdissa minua kuitenkin mietitytti sisällölliset valinnat, ja se kuinka paljon vapauksia kääntäjä saa ottaa eli kuinka kauas suorasta suomennoksesta saa mennä. Tällaisesta kohdasta nosta esimerkiksi kappaleen nimen ja ydin lauseen:

Taulukko 8.

Alkuperäinen	Somethings are meant to be
Simelius	Joskus näin luotu on
Kärkkäinen	Aika on ihmeiden

Kielikuvana tämä fraasi *Aika on ihmeiden* on mielestäni todella kaunis, mutta mielestäni melko kaukana alkuperäisestä sisällöstä.

Kääntäessäni kiinnitin huomiota kappaleiden teksteissä olevaan toistoon ja yritin mahdollisuuksien mukaan kääntää toistuvat ajatukset samanlaisina, sillä koen, että toisto on tehokeino, jota alkuperäinen kirjoittaja on päättänyt käyttää. Tässä erosimme Kärkkäisen kanssa ajoittain, kuten alla olevassa esimerkkihkohdassa:

Taulukko 9.

Alkuperäinen	and somethings will never end — and somethings will never die
Simelius	ja seikkailu pääty ei — ja seikkailu pääty ei
Kärkkäinen	ja ihme on matka tää — vaan muistot ei kuole pois

8 Konsertti ja palaute

Esitin päättökonsertissani Arabiasalissa 1.4.2019 kymmenen musikaalikappaletta teke- milläni käännosteksteillä, jotka olen esitellyt tässä opinnäytetyössä. Tutkintoa oli arvioi- massa oma lauluopettajani Laura Virtala, kapellimestari Eeva Kontu ja koulun laulun- opettajien edustajana Susanna Mesiä. Myös yleisö sai antaa palautetta.

Palautetta Eeva Konnulta:

”Sä oot siis ihan todella valovoimaninen esiintyjä ja näyttelijä, ja vokalistina kiistatta siis täysin valmis lauteille, ei kahta sanaa. Tervetuloa aukkareihin vaan.”

Kontu kehui konserttia hyvin tuotetuksi, sitä kuinka olin ohjannut konsertin ja kuinka sen dramaturgia toimi hienosti kokonaisuutena. Hän puhui siitä, kuinka selkeästi näki, että jotkut kappaleet olivat enemmän vain kappaleita konsertissa, jotka esitin laulajana ja ehkä omana itsenäni, ja sitten oli selkeästi kohtauksia, missä oli enemmän roolihenkilön koko tausta ja tarina paistoi läpi. Hänestä näitä molempia oli hienosti. Kontua lämmitti ja liikutti se, että minun sukupolveni on kiinnostunut musikaaleista ja musiikkiteatterista. ”Se on kuninkuuslaji.”

Kontu kehui kykyäni maadoittaa näyttelijäntyötä. ”Se ei oo musta ihan tavallista ihmiselle, joka on pääasiassa opiskellut vain laulua. Sellainen rauha on poikkeuksellista, siitä on hyvä lähteä työstämään tuollaisia näyttelijäntyöllisiä hetkiä.” Hänestä vokaalinen osaa- miseni ja näyttelijän työ toimivat jo hyvin yhteen. Hän kertoi, kuinka aika usein sorrutaan siihen, että kun vokaalisesti pystyy kikkailemaan vaikka mitä, niin usein unohdetaan teksti ja syy miksi lauletaan esim. melismoja ja pitkiä ääniä. ”Se ei ole koskaan näyttä- möllä mielenkiintoista, ja hyvin sä kiersit ne sudenkuopat.”

Rakentavana palautteena Kontu nostaa ”ajatusten artikuloinnin”. Hän kertoo kuinka englannin kielessä, josta usein käännetään, lauseet ja sanat on aika paljon lyhyempiä ja sen takia suomeksi käännetty musiikillinen fraasi ei välttämättä seuraa lauserakennetta. Siksi suomeksi musikaalikappaleita laulaessa olisi hyvin tärkeää artikuloida ajatuksen selkeästi. Esimerkkinä hän antaa kohdan, jossa sama fraasi toistuu kappaleessa monta kertaa. Tällainen kohta ei pidä olla pelkkää vokaalista iloittelua, vaan kun saman lauseen sanoo monta kertaa, siinä pitäisi pystyä artikuloimaan erilaisia ajatuksia.

Lempikäännöksikseen hän nosti kappaleet *Pretty Funny* ja molemmat komedia kappaleet *Diva’s Lament* ja *Just One Step*. ”Ihan älyttömän hienosti käännetty!” Kontu kehui, että komiikka tuli oikeissa paikoissa, ja että olin hienosti seurannut sitä, että missä kohtaa originaali kappaleessa on tekstin ydinlause. Joitain käännöksiä Kontu piti kielellisesti vähän yleisempinä ja koki sen valinnakseni, jonka olin tehnyt tähän konserttiin. Hän sanoi, että jotkut tekstit tuntuivat tietyllä tavalla iskelmällisemmiltä ja laulelmallisemmilta, ja että se helpotti konserttikokonaisuuden seuraamista. Hän kehui, että kappaleiden riimit toimivat hienosti ja että pääasia oli, että tekstiä oli yhtä helppo ymmärtää, kuin jos se olisi ollut dialogissa. Eeva Kontu antoi myös vähän biisikohtaista palautetta:

Some Things Are Meant to Be — ”Riimit loistavia ja hienosti oikeat sanat soivat äänelle.”

I’m a Woman — Kappaleen kohdalla Kontu kehui laulamista, mutta mietti, että kaikista tekstistä ei saanut selvää. Hän jäi kuitenkin pohtimaan tarvitseeko tämän kappaleen tyylilajissa täysin saadakaan. Tätä kappaletta kääntäessä minulle olikin ollut haastavaa juuri se kuinka tällaisen rytmimusiikin fraseeraus saa toimimaan suomenkielellä. Kontu kuitenkin kehui musiikkidramaturgisia valintoja hienoiksi. ”Jos lauletaan soulia, sitä lauletaan noin.”

Spamalot — ”Tän suomennos oli superhyvä! Villitsevä ja vangitsevan tarkka koominen roolityö ja hullu ja vapaa esitys.”

Kontu suositteli minua jatkamaan käännöstyötä ja kääntämään myös kokonaisia musikaaleja. Hän kehotti myös antamaan mahdollisuuden uralle musikaaliesiintyjänä ja antamaan sille nyt enemmän aikaa kuin kääntämiselle. ”Jos sä oot nyt noin loistava kääntäjä, niin sä oot takuu varmasti kymmenen vuodenkin päästä vähintäänkin yhtä loistava.”

Palautetta Laura Virtalalta ja Susanna Mesiältä:

Laulunopettajani Laura Virtala antoi erityisesti palautetta laulamiseseni. Hän kehui ääneni monipuuliseksi ja iloitsi halustani ja kyvystäni oppia uutta. ”Sä oot ihan maailman luokan laulaja! Sun ääni on sellainen, että sä voisit äänellisesti olla ihan missä vaan tekevässä juttuja ja se ei oo Suomessa niin yleistä.” Virtala kehui liikkumistani lavalla ja sanoi, että olen edistynyt tänä vuonna huomasti näyttelijän työllisesti, erityisesti laulun kautta näyttelmissä. Virtala puhui siitä, kuinka vahvan äänen ja näyttävän esiintymisen ohella oli hyvä nähdä juuri niitä Eeva Kontun aikaisemmin mainitsemia näyttelijäntyöllisiä maadoittumisen hetkiä. Virtala sanoi, että yleisö tulee kosketetuksi niissä hetkissä, kun teatterin lavalla on oikea ihminen, joka voisi olla kuka tahansa. ”Sitä sä oot vienyt hurjasti eteenpäin!”

Susanna Mesiä puhui siitä, kuinka on hienoa, että ihmiset löytävät oman kulmansa musiikin maailmaan, ja että uskalletaan tehdä sitä mitä halutaan ja laitetaan itsensä likoon. ”Tää oli tosi huima sellainen näkökulma musiikin tekemiseen, joka on tässä meidän tutkinnossa harvinaisempi. On ihan mielettömän hienoa, että tää meidän paletti voi olla näin monipuolinen!” Mesiä mainitsi, että Metropolia ei varsinaisesti anna musiikkiteatteriopeutusta, vaan musiikilliset eväät. Hän kehui sitä, että olin hienosti lähtenyt hakemaan musiikkiteatteriopeutusta muualta ja näin täydentämään taitojani niin, että pystyin tässä kohtaa vetämään ”tällaisen shown”.

Yleisöstä kuultua palautetta:

Mä harvoin menen sanattomaksi mistään, mut tää on yks niistä joka vetää. Tää on yks huikeimpia asioita, mitä oon kuullut tai nähnyt pitkään aikaan! Aivan huikea kokonaisuus ja musiikki- ja lauluasiat toimi järjettömän hyvin. Hienoa dynamiikkaa ja dramaturgiaa, ja laulun kautta näyttelemisen oli ihan huikeaa. Tunteiden vaihtelut välittyi! —Topi

Kiitos näistä suomennoksista! Nyt tuntu siltä, että oli sen tyyppistä matskua, että näitä käännöksiä voisi vetää itsekin silleen, että kuulostaisi järkevältä. Kiitos siitä, ihan mahtavaa duunia! —Anniina

Suomennokset oli tosi hyviä siinä, että mulle ne oli tosi uskottavia. Monesti kun en tiedä alkuperäisiä tekstejä, ja kuulen kun vedetään suomeksi, niin sen huomaa, että tekstit ei ole tehty alkujaan suomeksi. Näissä oli todella toimivat käännökset ja niissä fraasit, rytmikka, riimitykset ja kaikki toimi. En tiennyt biisien originaaleja tarinoita, mutta näistä tuli tarinat tosi hyvin selville. —Topi

Joskus kun kuuntelee käännettyjä biisejä, päässä soi silti alkuperäinen teksti. Tässä ei tapahtunut sitä kertakaan, koska mä halusin kuulla mitä just sä sanot ja miten sä oot kääntänyt nämä biisit. Kuulosti niin hyvältä, ettei enää en kaivannut sitä alkuperäistä tekstiä! —Vivian

”Mä oon oottanut tätä konserttia ihan sairaasti ja oon ajatellut, että tästä lähtien sä sitten käänät meille kaikki musikaalit. Sä lunastit kaikki odotukset!” — Matleena

9 Yhteenveto ja pohdinta

Tavoitteenani oli kääntää konsertillinen musikaalikappaleita ja tutkia millaisia haasteita käännösprosessissa kohtasin. Konserttini onnistui hyvin ja koen oppineeni paljon tekstien ja käännöksellisten valintojeni analysoimisesta.

Monet käännökset muuttivat vielä muotoaan siinä vaiheessa, kun aloin kirjoittamaan opinnäytetyötä. Tekstien tarkempi analysoiminen ja siitä kirjoittaminen sai minut tekemään vielä monia korjauksia, joita en olisi ymmärtänyt tehdä ilman opinnäytetyön kirjoittamista. Löysin esimerkiksi monia kohtia, joissa en ollutkaan seurannut nuottikuvaa aivan tarkasti, ja jouduin miettimään tahdonko pitää käännöksen ja siinä tapauksessa perustella tekemäni muutokset nuottikuvaan, vaiko muuttaa käännöstä nuottikuvaan sopivaksi. Lähtökohtanani kuitenkin oli tehdä käännökset mahdollisimman laadukkaasti ja alkuperäisiä tekstejä ja nuottikuvia kunnioittaen. Käännösprosessin aikana en tietoisesti käyttänyt Bassnett'in esittelemiä Lefeveren kääntämisen strategioita, mutta ymmärsin, että minulla oli usein käytössä strategiat *sanatarkka kääntäminen*, *riimikäntäminen* ja *runomittakääntäminen*. (Bassnett 1995, 101-102.)

Tekstejä tuli tarkasteltua hyvin monelta kantilta. Teksti saattoi tuntua hyvin erilaiselta laulettuna, kirjoitettuna runomuotoon tai analysoidessa sen sopivuutta nuottikuvaan. Laulaminen antoi pahimmat virheet nuottikuvan seuraamisessa anteeksi, koska pystyin fraseeraamaan sanat kohdilleen, vaikka ne eivät olisi aivan noudattaneet nuottikuvaa. Tätä kykyä en kuitenkaan voisi odottaa näyttelijöiltä, jotka hypoteettisesti laulaisivat näitä kappaletta teatterissa. Pohtiessani tekstejä laulunkirjoittajan näkökulmasta vain teksteinä ja runoina, usein mieleni teki ottaa enemmän vapauksia suhteessa alkuperäiseen sisältöön ja näin käyttää kääntämisessä Lefeveren *tulkinta* strategiaa. (Bassnett 1995, 101-102.)

Käännökset kehittyivät myös vielä konsertin harjoitteluvaiheessa. Käännösprosessin aikana olin laulanut kappaleita, mutta yhtyeen kanssa treenatessa ne tuntuivat erilaisilta kuin itse säestettynä tai karaoketaustan kanssa laulettuna. Tässä kohtaa huomasin missä kappaleissa olin käyttänyt Lefeveren strategiaa *Foneeminen kääntäminen*, sillä joissain kappaleissa laulutuntuma erosi enemmän alkuperäisestä kuin toisissa. (Bassnett 1995, 101-102.)

Kääntäessäni olin saattanut ajatella kappaleen osia erillisinä ja nyt niitä laulaessa kokonaisuuksina, saatoinkin huomata, että jotkut kohdat eivät toimineetkaan kappaleen kokonaisuuden kannalta tai saatoinkin esim. toistaa samaa sanaa kappaleen aikana monta kertaa. Tässä kohtaa ymmärsin myös mitä Bassnett tarkoitti kirjoittaessaan, että kääntäjän on ymmärrettävä oleellinen ero ”tekstin idean ja esityksen, kirjallisen ja fyysisen välillä”: käännös, joka toimii kirjoitettuna, ei välttämättä toimi esitettynä. (Bassnett 1995, 136). Myös konsertin harjoittelu kokonaisuutena herätti ajatuksia käännöksistä. Käännettäviä kappaleita valitessani en aluksi ollut ajatellut kokonaisuutta, ja nyt niitä harjoitellessa esitysjärjestyksessä havahtuin esim. siihen millaisia eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä käännöksissäni oli.

Useat kääntämäni kappaleet valitsin sillä perusteella, että jo ne kuullessani, päässäni alkoi muodostumaan käännöstä. Esimerkkejä tästä ovat esim. lause *One night only* joka kääntyi lauseeksi *Yhden yön vain* ja lause *Just one step* joka kääntyi lauseeksi *Askel vain*. Osa kappaleista tuntui siis melko helpoilta käännettäviltä ja ne kääntyivät kuin itsestään. Kun käännöksiä alkoi kerääntyä, huomasin, että konserttini kaipasi kipeästi iloisempia ja reippaampia kappaleita ja olin myös toivonut, että löytäisin jonkun duetto-kappaleen, jonka voisinkin esittää mies-laulajan kanssa. Nämä toiveet yhdisti hienosti kappale *Bad Idea* Waitress-musikaalista, mutta tiesin kuitenkin jo valitessani kappaleen, että sen kääntäminen osoittautuisi haasteelliseksi sen leikkisän tekstin ja rytmisen melodian takia. Tässä kappaleessa korostui myös suomen kielen ja englannin kielen kvantitatiiviset erot, joista Inkeri Vehmas-Lehto kirjoitti tekstissään *Lähtötekstin ja käännöksen suhde kvantitatiivisesta näkökulmasta*, sillä *Bad Idea* -kappaleen alkuperäisessä tekstissä käytetään paljon ja hyvin rytmisesti yksitavuisia sanoja. (Vehmas-Lehto 2011, 29.)

Jos vertailen käännöksiäni keskenään, kappale *Bad Idea* ei ole eniten sisällöllisesti suoraan käännetty eikä myöskään melodisesti kaikkein tarkoin suhteessa alkuperäiseen. Olen kuitenkin tyytyväinen käännökseen ja erityisesti siihen, että kappaleen haastavuus ei estänyt minua valitsemasta sitä. Tulevaisuudessa toivon tekeväni käännöksiä

tilauksesta ja silloin en pysty valitsemaan mitä kappaleita käänän, vaan haastavistakin kappaleista on selvittävä. *Bad Idea* kappale oli myös mielestäni yksi konsertin mieleenpainuvimmista ja hauskimmista kappaleista esittää.

Opinnäytetyötä kirjoittaessani kirjoitin ensin ylös ajatuksia kappalekohtaisesti ja analysoin erikseen joka kappaleessa esiintyneitä käänöstyöllisiä haasteita. Näitä kirjoittaessani rupesin huomaamaan yhteneväisyyksiä kohtaamissani ongelmassa ja näin syntyivät opinnäytetyöni luvun 6 *Kääntämisprosessissa esiintyneitä haasteita* alaluvut. Koen, että opinnäytetyössäni sain selkeytettyä omia ajatuksiani käänöstyöstä ja esiteltä kattavasti erilaisia prosessissa esiintyneitä haasteita.

Opinnäytetyöni eettisiä kysymyksiä voisivat olla ”millaisia vapauksia kääntäjän voi ottaa” ja ”kenellä on oikeus kääntää kappaleita”. Mielestäni kuka tahansa voi kääntää kappaleita omaan käyttöönsä ja silloin vapauksiakin voi ottaa mielensä mukaan. Eri asia on, kun käännetään kokonaisia musikaaleja ammattiteattereille. Silloin musikaalin esittämiseen tarvitaan lupa ja samoin sen kääntämiseen. Näissä tapauksissa kääntäminen on paljon tarkempaa. Ylipäättään kääntäjän tulee mielestäni kunnioittaa alkuperäistä kappaleita ja sen tekijöitä ja pyrkiä tuomaan esiin heidän työnsä parhaalla mahdollisella tavalla.

Suunnitelmissani on tulevaisuudessa jatkaa kääntämistä, ja kääntää myös kokonaisia musikaaleja, eli kaikki valitun musikaalin kappaleet, Eeva Konnun kehotuksen mukaan. (Palautekeskustelu päättökonsertin jälkeen 1.4.2019) Toivon työllistyväni kääntäjänä ja saavani tilauksia teattereilta ja yksityishenkilöiltä kokonaisten musikaalien sekä yksittäisten kappaleiden kääntämiseen. Suunnitelmissani on myös esittää päättökonserttini konserttikokonaisuus uudestaan mahdollisuuksien mukaan.

10 Lähteet

Kirjalliset lähteet

Bassnett, S. (1995). *Teoksesta toiseen*. Vastapaino.

Carlson, R. (2013). *What do I do with my hands?*. Personal Dynamics Publishing.

Hammond, M. (2009). *Thank you - that's all we need for today ...* Lontoo: Ed.

Kayes, G. (2000). *Singing and the actor*. Lontoo: A & C Black.

Kayes, G. ja Fisher, J. (2002). *Successful singing auditions*. Lontoo: A & C Black.

Kilpeläinen, T. (2007). *Kääntökirja*. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.

Kärkkäinen, K. (2018) *Some things are meant to be* -käännös

Rahtu, T. (2011) Artikkel: *Tekstilaji on työkalu*. Teoksessa: *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen*. Toimittaja: Immonen, L., Pakkala-Weckström, & M. and Vehmas-Lehto, I. Helsinki: Finn Lectura.

Reiss, K. ja Vermeer, H. (1986). *Mitä kääntäminen on*. Helsinki: Gaudeamus.

Rice, T. (2007). *Musical theatre*. Lontoo: London Academy of Music and Dramatic

Suomi, M. (2011) Artikkel: *Hikkori tikkori toikki, Riimisadut ja niiden kääntäminen*. Teoksessa: *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen*. Toimittaja: Immonen, L., Pakkala-Weckström, & M. and Vehmas-Lehto, I. Helsinki: Finn Lectura.

Vehmas-Lehto, I. (2011) Artikkel: *Lähtötekstin ja käännöksen suhde kvantitatiivisesta näkökulmasta*. Teoksessa: *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen*. Toimittaja: Immonen, L., Pakkala-Weckström, & M. and Vehmas-Lehto, I. Helsinki: Finn Lectura.

Woolford, J. (2012) *How musicals work*. Lontoo: Nick Hern Books Limited

Haastattelut ja suulliset tiedoksiannot

Virtala, Laura 2018, Suullinen tiedonanto, Keskustelut musikaalikappaleiden kääntämisestä syksyn 2018 ja kevään 2019 aikana.

Kaila, Hanna 2018, Suullinen tiedonanto, Keskustelut musikaalikappaleiden kääntämisestä syksyn 2018 aikana

Palauteskeskustelu päättökonsertin jälkeen 1.4.2019